

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Anna Jurčíková

Německo a krize v eurozóně

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Daniel Marek, Ph. D.

OLOMOUC 2016

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne 20. 4. 2016

Podpis.....

Na tomto místě bych chtěla upřímně poděkovat Doc. Danielu Markovi, Ph.D., M.A. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, které mi pomohly vypracovat tuto bakalářskou práci.

Obsah

Úvod.....	5
1. Teorie ordoliberalismu	12
1.1 Počátky teorie ordoliberalismu	13
1.1.1 Konstituující principy soutěžního řádu	16
1.1.2 Regulující principy soutěžního řádu	18
1.2 Ordoliberalismus po druhé světové válce	19
1.2.1 Principy sociálně tržního hospodářství	19
1.3 Vymezení principů ordoliberalismu pro analýzu	21
2. Příčiny vzniku dluhové krize eurozóny.....	22
2.1 Řecko	27
2.1.1 První záchranný program	30
2.1.2 Druhý záchranný program.....	31
2.1.3 Třetí záchranný program.....	32
2.2.1 Irsko	34
2.2.2 Portugalsko.....	35
2.2.2 Španělsko	37
2.2.4 Itálie	38
3. Vliv ordoliberalismu	41
3.1 Evropský stabilizační mechanismus (ESM) a Fiskální kompakt	44
3.1.1 ESM	45
3.1.2 Fiskální kompakt.....	48
4. Německé politické strany ordoliberalismus a krize eurozóny.....	52
4.1 Die Linke.....	52
4.2 Sociálnědemokratická strana Německa (SPD).....	53
4.3 CDU/CSU	54
4.4 Svobodná demokratická strana (FDP).....	54
4.5 Svaz 90/Zelení.....	55
Závěr	57
Seznam pramenů a literatury.....	59
Přílohy.....	71
Abstrakt.....	78
Abstrakt.....	78

Úvod

Tématem bakalářské práce je analýza přístupu Spolkové republiky Německo (dále jen Německo) k dluhové krizi eurozóny.

Dluhová krize eurozóny způsobena nezodpovědnou fiskální politikou některých členských zemí a následným vysokým státním dluhem propukla na konci roku 2009. Prvním členským státem eurozóny¹ zasaženým dluhovou krizí bylo Řecko. V dubnu 2010 muselo požádat o financování ze zdrojů Evropské unie (EU) a Mezinárodního měnového fondu (MMF). V listopadu 2010 jej následovalo Irsko a v dubnu 2011 Portugalsko. Na řešení krize se podílí všechny členské státy eurozóny prostřednictvím Evropského stabilizačního mechanismu (ESM). Německo jako nejsilnější ekonomika EU zaujímá v řešení krize eurozóny významnou roli. Před vypuknutím krize trhy pohlížely na eurozónu jako na jednotnou oblast. Opustili hodnocení rizik státních dluhů v jednotlivých zemích eurozóny. Po propuknutí krize si investoři uvědomili, že konkurenceschopnost, především u jižních členů, dramaticky klesla v porovnání Německem, které se důsledku toho stalo těžištěm pro investory.

Krize eurozóny ukázala, že Evropa je na Německo silně vázána a nutí ho tak rozhodovat. Zpočátku zaujala německá vláda zdrženlivý postoj a prosazovala především přísnější fiskální pravidla a strukturální reformy. Nerozhodnost a nízká podpora problémových zemí byla způsobena komplikovaným politickým uspořádáním a neshodami jednotlivých politických stran Německa. Na konci dubna 2010 prezident Evropské centrální banky (ECB) Jean-Claude Trichet² a Dominique Strauss-Kahn³ generální ředitel MMF naléhali na velmi skeptický Bundestag o nutnosti účasti Německa na záchranném balíčku pro Řecko (Proissl 2010). Po složitých rozhovorech

---

¹ Dne 2. května 1998 Rada Evropské unie jednomyslně rozhodla, že jedenáct členských zemí splnilo podmínky nezbytné pro účast ve třetí etapě HMU a pro přijetí jednotné měny od 1. ledna 1999. Začala také fungovat Evropská centrální banka (ECB). Německá vláda projevila velký zájem na tom, aby ECB sídlila ve Frankfurtu nad Mohanem, v sídle německé Centrální banky. Prvními jedenácti státy, jež přijaly euro a vytvořily tak prostor eurozóny byly: Belgie, Německo, Španělsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Rakousko, Portugalsko a Finsko. Nyní tvoří eurozónu celkem 19 států, jako poslední přistoupilo Lotyšsko v lednu 2014.

² Jean-Claude Tricheta na postu ředitele ECB dne 1. listopadu 2011 vystřídal současný ředitel Mario Draghi.

³ Dominique Strauss-Kahn člen francouzské Socialistické strany a od listopadu 2007 do května 2011 generální ředitel MMF. Poté jej nahradila Christine Lagardeová.

a nerozhodnosti německé vlády, kancléřka Angela Merkel podpořila záchranný balíček pro Řecko ve výši 110 miliard eur. Na summitu konaném 7. – 9. května 2010 souhlasilo Německo se záchranným balíčkem, ustavením Evropského nástroje finanční stability (EFSF) a Evropského finančního stabilizačního mechanismus (EFSM). Záchranná opatření nebyla přijata pozitivně německou veřejností. Vedlo to až ke ztrátě většiny koalice CDU-CSU a FDP ve volbách do Bundesratu, které se konaly 9. května 2010 v Severním Porýní-Vestfálsku. Tento krok byl následován během následujících let podporou druhého a třetího záchranného balíčku pro Řecko, úvěrovými balíčky pro Irsko, Portugalsko a Kypr a vytvořením ESM jako permanentního mechanismu řešení krize.

Mnozí považují krizi eurozóny v současnosti za vyřešenou. Argumentují tím, že došlo k oživení ekonomik zemí eurozóny a HDP nyní meziročně stoupá. Ještě na začátku roku 2015 však vládní dluhy zemí eurozóny stoupaly a to především v Řecku, Itálii a Portugalsku.⁴ Dle prognóz bude růst v eurozóně v roce 2016 pokračovat, ale oživení je pomalé, a to jak v historické perspektivě, tak i a ve srovnání s ostatními vyspělými ekonomikami. Dluhová krize Řecka však doposud vyřešena nebyla. Celkový řecký dluh přesahuje 320 miliard eur, což odpovídá asi 175 % hrubého národního produktu (HPD), přičemž Německu dluží Řecko přibližně 57 miliard euro. Přestože řecká ekonomika v roce 2014 po šesti letech o 0,6 % rostla, hospodářské oživení podkopaly politické otřesy, předčasné volby a dlouhá jednání nové vlády s mezinárodními věřiteli. V roce 2015 se proto země dostala opět do recese. Společně s nízkým růstem národní ekonomiky je velkým problémem vysoká nezaměstnanost⁵, která se dotýká především mladých lidí ve věku 15-24 let (obdobně je na tom Španělsko). Eurozóna se v únoru tohoto roku dostala poprvé od září 2015 zpět do deflace. Spotřebitelské ceny se po lednovém nárůstu o 0,3 % meziročně opět snížily, a to o 0,2 %. Hlavním cílem Evropské centrální banky (ECB)⁶ je udržovat cenovou

---

⁴V porovnání prvního čtvrtletí roku 2015 se čtvrtým čtvrtletím roku 2014 se vládní dluh zemí eurozóny zvýšil na 92,9 % HDP a v EU 28 na 88,2% HDP. Nejvyšší poměr vládního dluhu k HDP na konci prvního čtvrtletí roku 2015 byl zaznamenán v Řecku (168,8 %), Itálii (135,1 %) a Portugalsku (129,6 %), naopak nejnižší v Estonsku (10,5%), v Lucembursku (21,6 %) a Bulharsku (29,6 %) (Eurostat 2015).

⁵ V roce 2013 mělo Španělsko až 56 % nezaměstnaných ve věku od 15 do 24 let. Nyní se hodnota pohybuje okolo 45 %. Nejhorší situace panuje dále v Řecku, kde míra nezaměstnanosti mladých činí 51,8 procent.

⁶Právní ukotvení úlohy ECB bylo obsaženo v Maastrichtské smlouvě, později převzato Lisabonskou smlouvou. Článek 127 uvádí jako prvořadý cíl ECB udržování cenové stability. Pokud je cenová stabilita zajištěna, mohou být podporovány i jiné hospodářské politiky EU.

stabilitu a míru inflace těsně pod 2 %, což by mělo zaručit zdravý hospodářský růst a stabilní ceny. ECB proto okamžitě zareagovala snížením základní úrokové sazby na nulu, sražením depozitní sazby hlouběji do záporného pásma a navýšením nákupu dluhopisů na 80 miliard eur. Můžeme tedy říci, že se jedná o problematiku stále velmi aktuální, ačkoli je nyní na okraji zájmů politických elit států. Řada ekonomů stále více poukazuje na hrozbu další fáze krize, a to především v souvislosti s ekonomickou recesí v Řecku, nedostatečným růstem v Itálii a Portugalsku.

Cíle práce a výzkumné otázky

Práce se soustřeďuje na kroky, které Německo provedlo pro řešení krize eurozóny. Cílem je analýza vlivu ekonomické teorie ordoliberalismu na kroky Německa při řešení tohoto problému. Nejvýraznější pozornost je věnována zřízení ESM a podepsání Fiskálního kompaktu.

Dále práce obsahuje rozbor postojů hlavních německých politických stran ke krizi v eurozóně, a to především na základě analýzy volebních programů, oficiálních dokumentů a prohlášení. Za relevantní politické strany, jež budou pozorovány, autorka považuje koalici Křesťanskodemokratické unie (CDU) a Křesťansko-sociální unie Bavorska (CSU), Sociálnědemokratickou stranu Německa (SPD), koalici Svaz 90/Zelení, stranu levice Die Linke a Svobodnou demokratickou stranu (FDP). Ačkoliv nepřekročila FDP ve volbách 2013 5% volební hranici, hrála důležitou roli ve vládě 2009 – 2013 jako koaliční partner CDU-CSU, proto je vhodné zahrnout ji do analýzy.

Pro tuto bakalářskou práci byly stanoveny následující výzkumné otázky:

- 1. Lze pozorovat prvky ordoliberalismu v postoji Německa k eurozóně?*
- 2. Byl postoj německých politických stran vůči eurozóně v roce 2013 kritičtější než v roce 2009?*
- 3. Lze považovat strany CDU/CSU a FDP za hlavní zastánce ordoliberalismu ?*

Časové, obsahové, geografické vymezení práce

Práce se časově zaměřuje na období od roku 2009, kdy se Evropou začala šířit dluhová krize, přičemž tento problém přetrvává do současnosti. Cílem je poskytnout hlubší pochopení toho, jak je dluhová krize řešena, a to se zaměřením na Německo.

Práce se ze zeměpisného hlediska soustředí na území Evropy, konkrétně na oblast eurozóny. Jedná se především o Spolkovou republiku Německo. Dalšími zeměmi zahrnutými do obsahu bakalářské práce jsou Řecko, Španělsko, Portugalsko a Kypr, Itálie a Irsko.

Obsahově se bakalářská práce zabývá krizí eurozóny a postavením Německa. Cílem je poukázat na vztah mezi teorií ordoliberalismu a současnou německou politikou. Dále se práce soustředí na německé politické strany a hledá rozdíly ve způsobu, jakým přistupují ke krizi v eurozóně.

Analýza literatury

Bakalářská práce využívá primární i sekundární zdroje českých a především zahraničních autorů. První kapitola, věnující se teorii ordoliberalismu, čerpá především z monografií čelních představitelů a teoretiků této ekonomické teorie. Klíčová je monografie Waltera Euckena *Zásady hospodářského řádu*, která je i díky českému překladu dostupná tuzemským čtenářům. Ve svém díle Walter Eucken definuje základní principy hospodářského řádu. Tato kniha byla stěžejní pro vymezení základních principů ordoliberalismu, které jsou později analyzovány v praktické části bakalářské práce. Do výčtu nejdůležitějších teoretiků ordoliberalismu je nutné zahrnout také Wilhelma Röpkeho a jeho knihu *Its die deutsche Wirtschaftspolitik richtig? Analyse Kritik. A Humane Economy: The Social Framework of the Free Market a A Humane Economy: The Social Framework of the Free Market*. Dalším ekonomem freiburské školy, jehož dílo bylo významné pro teorii ordoliberalismu, je Franz Böhm a jeho monografie *Wirtschaftsordnung und Staatsverfassung*. Dalším ekonomem freiburské školy je Alexander Rüstow. Myšlenku ordoliberalismu zpracovává v dílech *Das Für und Wider der Schutzzollpolitik* a později v *Das Versagen des Wirtschaftsliberalismus*. Monografie těchto ekonomů nejsou v současné době přeloženy do českého a ve většině případů ani anglického jazyka. Výjimku tvoří již zmíněné dílo monografie Waltera Euckena *Zásady hospodářského řádu*. Vhodným zdrojem pro definici teorie ordoliberalismu je recenzovaný akademický časopis *ORDO - Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft*, založený Walterem Euckenem a Franzem Böhmem. Vychází nepřetržitě od roku 1948 a dnes je dostupný prostřednictvím internetu. Pro téma vývoje ordoliberalismu po druhé světové válce, které je předmět druhé podkapitoly, je důležité dílo ekonoma Alfred Müller-Armack *Wirtschaftslenkung und Marktwirtschaft*. Významným zdrojem informací jsou internetové stránky německého

ordoliberalního think-tanku *Institutu Waltera Euckena*, která byl založen v roce 1954. Z českých ekonomů byl teorií ordoliberalismu ovlivněn ekonom Zdislav Šulc. V roce 1985 vydal v samizdatu své dílo ovlivněné ordoliberalismem freiburské školy *Ze zásuvky i z bloku*. Teorii ordoliberalismu se ve své monografii *Dějiny ekonomických teorií* věnuje Milan Sojka. Dále je toto téma zpracováno v publikaci Roberta Holmana *Dějiny ekonomického myšlení*. V obou případech je však teorie ordoliberalismu definována velice povrchně a není jí věnován dostatečný prostor. Druhá kapitola se zabývá příčinami vzniku dluhové krize a vývojem v jednotlivých státech. Lze nalézt řadu vědeckých prací a článků zabývajících se touto problematikou. Důležitými a velmi důsledně zpracovanými monografiemi jsou *Historie evropské měnové integrace. Od národních měn k Euru* a pozdější *Doba Eura: Úspěchy i nezdary společné měny* českého ekonomu Oldřicha Dědka, který analyzuje dopady zavedení eura, příčiny a rozšíření krize v jednotlivých státech. Významným informačním zdrojem jsou především oficiální zprávy Evropské Komise, Evropské centrální banky a Mezinárodního měnového fondu.

Vliv teorie ordoliberalismu na současnou německou politiku se začal objevovat po propuknutí ekonomické krize a především po propuknutí krize eurozóny. Práce Mathiase Sieamse a Gerharda Schnydera *Ordoliberal Lessons for Economic Stability: Different Kinds of Regulation, Not More Regulation* se zaměřuje na finanční krizi z ordoliberalního pohledu. Za přínosnou práci považuji *Ordoliberalismus, Pragmatismus and the Eurozone Crisis: How the Germany Tradition Shaped Economic Policy in Europe* autorů Larse Felda, Ekkkharda Kohlera a Daniela Nietiedtoho. Ve své práci si pokládají otázku, zda mají na německou politiku během krize vliv ordoliberalní tradice. Při analýze jsem nenašla žádnou monografii, která by se tímto tématem zabývala. Dále se této problematice věnuje například Michal Moszynski v článku *Ordoliberalism and the macroeconomic policy in the face of the euro crisis*. Dále práce Wada Jacobyho *Germany and the Eurocrisis: The timing of politics and politics of timing*, jenž se věnuje postavením a rolí Německa v průběhu krize eurozóny. Dále práce stejného autora *The Politics of the Eurozone Crisis: Two Puzzles behind the German Consensus*, která analyzuje roli tématu krize eurozóny ve volbách volby do Bundestagu v roce 2013. Zdrojů k tomuto tématu není v současné době příliš mnoho. Velké množství autorů ale akceptuje názor, že se německá politika během krize odlišuje od politiky ostatních zemí.

Poslední kapitola se věnuje postoji německých politických stran ke krizi

eurozóny. Pro tuto kapitolu jsou stěžejní především oficiální zprávy stran, oficiální prohlášení a politické volební programy. Programy jsou dostupné prostřednictvím internetových stránek politických stran. Od roku 2013 zavedla většina politických stran vydávání dvojí verze volebního programu. Politická strany vydávají program, jak v originální verzi, tak ve verzi zkrácené určené především pro cizince. Tyto programy jsou rozsahově podstatně kratší, ale strany deklarují, že obsahují vše podstatné. Důležitým zdrojem pro bakalářskou práci byly zahraniční internetové deníky *The Financial Times*, *The Guardian*, *The Economist* a internetové stránky *EUobserver* a zpravodajské agentury *Reuters*.

Metodologické postupy a struktura práce

Bakalářská práce je případovou studií vlivu ekonomické teorie ordoliberalismu na politiku Německa v průběhu krize eurozóny. Hlubší analýza je věnována problematice ESM a Fiskálního kompaktu. Cílem je poskytnout porozumění nebo vysvětlení vybraného případu. Případ definujeme jako dostatečně ohraničený aspekt historické epizody nebo dostatečně ohraničená historická epizoda sama o sobě (Drulák 2009: 32-33).

Jedná se o exploratorní případovou studii, která se pomocí teorie ordoliberalismu snaží vysvětlit kroky Německa při řešení krize eurozóny. Exploratorní případová studie vysvětluje daný případ rozebráním jednotlivých příčinných řetězců za užití předem stanovené teorie. Snaží se tedy podrobně vysvětlit daný jev prostřednictvím zvolené teorie. Cílem je nalézt méně známé nebo dosud neznámé vztahy a struktury (Yin 2009). Na základě předem vymezených proměnných, které představují základní prvky ordoliberalismu bude analyzováno politické jednání Německa v průběhu krize.

Německo je posledním ostrovem ordoliberalismu, který klade větší důraz na regulaci trhu než na liberalismus, ale zároveň se ostře vymezuje vůči fiskálním stimulům a tvrdě razí strategii co největší cenové stability (Zábrazná 2015). Centrální myšlenkou ordoliberalismu je koncepce, že vlády by měly regulovat hospodářství s cílem přiblížit jej situaci, která by nastala v teoretickém případě perfektně fungujících trhů. „*Stát by se neměl pokoušet hospodářský proces řídit, ani ponechat hospodářství samo sobě: státní plánování forem: ano, státní plánování a řízení hospodářských procesů - ne. Stát proto musí stanovit odpovídající právní rámec - formu trhu - tzn. pravidla hry, ve které bude tržně hospodařeno.*“ (Eucken 1948)

Principy ordoliberalismu

1. Primát měnové politiky, kde nejdůležitějším prvek je měnová stabilita.
2. Výsadní postavení centrální banky, která je nezávislá na státní moci.
3. Vymezování se vůči fiskálním stimulům ekonomiky.
4. Obava z vlivu mocenských skupin, které by mohly vést k narušení řádu.
Úlohou státu je chránit před těmito tendencemi
5. Soudy a právní normy (Holman 1999: 348-355, Sojka 2010: 232-238).

Struktura práce odpovídá nastoleným výzkumným cílům. První kapitola vymezuje definici teorie ordoliberalismu. Druhá kapitola se zabývá příčinami a průběhem dluhové krize eurozóny. První podkapitola je věnována dluhové krizi v Řecku. Zde byl průběh krize nejsložitější a problém stále nebyl zcela vyřešen. V další podkapitole je popsána situace v ostatních postižených státech. Třetí kapitola práce se soustředí na analýzu vztahu mezi jednotlivými prvky ordoliberalismu a stanovisky Německa při důležitých meznících řešení krize eurozóny. Práce se analyzuje jednotlivým záchranným opatření a aplikaci prvků ordoliberalismu na jednotlivé kroky Německa s cílem prokázat přítomnost vlivu ordoliberalismu. Poslední kapitola se zabývá působením teorie ordoliberalismu uvnitř německých politických stran. Dále je zde popsán postoj jednotlivých politických stran ke krizi eurozóny.

1. Teorie ordoliberalismu

Centrální role Německa v hospodářské a ekonomické politice eurozóny je mezi mnohými politology a ekonomy běžně akceptovaná. Německá marka byla rezervní měnou pro Evropský měnový systém (EMS)⁷. Častým tvrzením je, že německý důraz na cenovou stabilitu a celkový přístup ke krizi eura vychází z úzce definovaných cílů Německa jako země s dlouhodobými kapitálovými přebytky či případně z historické zkušenosti s hyperinflací ve Výmarské republice⁸. Ačkoliv tyto dva faktory hrají v německé politice významnou roli, nejsou dostatečným vysvětlením německého jednání v průběhu dluhové krize eurozóny. Země jako Rakousko nebo Řecko měly v minulosti také zkušenost s hyperinflací, přesto však nesdílí s Německem obavy z inflace ani nesouhlas se zásahy ECB na trzích se státními dluhopisy. Možným, avšak velmi málo diskutovaným, vysvětlením německého přístupu může být vliv ekonomické teorie ordoliberalismu. Ordoliberalismus úzce souvisí s érou sociálně tržního hospodářství v Německu v letech 1948–1966 (Dullien, Guérot 2012). Ordoliberalismus nebo tzv. freiburská škola je považován za teoretický základ německého poválečného sociálně tržního hospodářství. Jeho teoretický postoj se vyvinul jako reakce na hospodářskou situaci Výmarské republiky ve dvacátých letech 19. století.

Ordoliberalismus se vyvinul v období nacistického Německa jako odnož klasického liberalismu.⁹ Ekonomové chtěli vytvořit lepší ekonomický systém, který by se vymezoval proti plánované ekonomice nacistického Německa a Sovětského svazu. Odmítali jak *laissez-faire*, tak i řízení poptávky (*demand management*) v keynesiánském

---

⁷ Projekt EMS vzešel z iniciativy francouzského prezidenta Valéryho Giscarda d'Estainga a německého kancléře Helmuta Kohla. Britská vláda tento projekt nepodporovala a zaujala odmítavou pozici. K EMS se pak Británie připojila až v roce 1990, ale o dva roky později jej společně s Itálií opustila. EMS byl zřízen v prosinci 1978 na zasedání Evropské rady v Bruselu a na základě nařízení Evropské rady č. 3181/78 vstoupil v platnost 1. ledna 1979. EMS byl rámec spolupráce v oblasti měnové politiky a jeho cílem bylo vytvořit „zónu stability“ mezi měnami členských zemí. Země na sebe navzájem navázaly směnné kurzy svých měn, a tak předcházely kurzovým fluktuacím. Zavedena byla Evropská měnová jednotka (ECU). Činnost EMS byla ukončena dne 1. ledna 1999 s příchodem třetí etapy HMU.

⁸Vrcholu dosáhla hyperinflace v roce 1923, kde se jeden dolar rovnal 4,2 bilionům (v důsledku spekulace v jednu chvíli až 12 bilionům) výmarských marek.

⁹Klasický liberalismus je první moderní liberální filozofický směr, který klade důraz na osobní svobodu jednotlivce zajištěnou především minimálními zásahy státu do ekonomiky. Ekonomický systém založený na svobodné tržní konkurenci a na svobodě obchodu. Mottem klasických filozofů se stal francouzský výraz *laissez-faire* neboli „nechte konat“ a Smithova myšlenka neviditelné ruky trhu.

pojetí.¹⁰ Hlavní princip ordoliberalismu spočívá v regulacích trhů vládou, a to takovým způsobem, aby se co nejvíce přibližovaly stavu perfektně konkurenčních trhů. Nikdo nemá mít takový vliv, aby byl schopen ovlivňovat cenu zboží a služeb. Ordoliberalové upřednostňují přísné zákony hospodářské soutěže a ekonomické intervence s cílem decentralizovat ekonomickou moc, pokud se trhy stanou ovládané jedním nebo několika hráči.

1.1 Počátky teorie ordoliberalismu

Základy ordoliberalní teorie položila Freiburská škola, která chtěla upevnit svobodu a zabránit zneužití státní moci prostřednictvím řádu. Jádrem ordoliberalismu freiburské školy je v myšlence, že existuje silná vazba a podmíněnost mezi hospodářským a právním řádem. Na rozdíl od amerických institucionalistů nebo F. A. Hayeka, u kterých se tato myšlenka také objevuje, freiburská škola vycházela z názoru, že vznik a upevnění hospodářského řádu nelze ponechat spontánní evoluci, ale nezastupitelnou roli má v tomto ohledu stát. (Holman 1999: 347). Ordoliberalní myšlenky freiburské školy se vyvinuly kolem výzkumného programu zaměřeného na vytvoření funkčního hospodářského řádu založeného na hospodářské soutěži. Je obtížné najít jiný směr ekonomického myšlení, který by se takovou měrou zaměřoval na problematiku konkurence trhu a vypracoval nejen koherentní teoretické koncepty, ale také návrhy na program hospodářské politiky (Moszyński 2013: 222).

V roce 1927 se stal Walter Eucken, čelní představitel ordoliberalismu, profesorem na univerzitě ve Freiburgu. O několik let později publikoval *esej Staatliche Strukturwandlungen und die Krisis des Kapitalismus* (Státní strukturální změny a krize kapitalismu), ve které ostře kritizoval hospodářskou politiku Výmarské republiky a zdůrazňoval nutnost vytvoření nového ekonomického systému. Freiburská škola ekonomie a práva neboli ordoliberalní škola byla založena ve 30. letech na Freiburské univerzitě. Zakladatelé jsou německý ekonom Walter Eucken a právníci Franze Böhm a Hans Großmann-Doerth, kteří působili na *Fakultät für Rechts und*

---

¹⁰ Teorie (efektivní) agregátní poptávky je jádrem Keynesovy *Obecné teorie*. Keynes se pokusil vysvětlit vliv agregátní poptávky na zaměstnanost a národní důchod. Pro dosažení plné zaměstnanosti potřebuje společnost dosahovat určité výše agregátní poptávky (spotřeby a investic). Pokud by agregátní poptávka poklesla díky monetární restrikci nebo poklesu spotřeby, lze očekávat, že poklesne produkce a zaměstnanost, alespoň v krátkodobém období (Samuelson, Nodrhaus 2010: 649). Toho lze dosáhnout přísunem peněz do ekonomiky a podporou agregátní poptávky přímo ze státního rozpočtu. Podle Keynesese je tento princip založen na působení základního psychologického zákona, podle něhož při růstu důchodu spotřeba roste, ale pomaleji než důchod (Holman 1999: 367).

Staatwissenschaften (Fakulta práva a politické vědy). Ta zahrnovala jak právo, tak ekonomii, a tím vytvářela předpoklad příznivého prostředí pro kombinaci právních a ekonomických hledisek, která je charakteristická pro freiburskou školu a celou ordoliberalní tradici (Vanberg 2011). Od roku 1948 vydávali Walter Eucken a Franz Böhm recenzovaný akademický časopis *ORDO - Jahrbuch für die Ordnung von Wirtschaft und Gesellschaft*.

Termín *ordo* pochází z latinského výrazu pro řád (Oliver 1960:133). Pojem ordoliberalismus byl poprvé použit Hero Moellerem, vycházel při tom právě z názvu časopisu *Ordo*. Ordoliberalismus odkazuje na ideální ekonomický systém, kdy stát vytváří pravidla pro fungování ekonomiky, ale poté již do fungování zasahuje co nejméně. Pozitivní role státu je ordoliberaly považována za klíčovou pro vytvoření pro liberální ekonomie. Argumentují, že bez silné vlády by mocenské rozdíly mezi soukromými zájmy ohrozily fungování trhů. Vycházejí ze zkušenosti s Výmarskou republikou a později s obdobím nacistického Německa a řízené ekonomiky Sovětského svazu (Siems, Schnyder 2013: 4-6). Ordoliberalismus freiburské školy tvoří podstatnou část teoretických základů, které vedly k vytvoření sociálně tržní ekonomiky v Německu po druhé světové válce. Trhy a hospodářská soutěž mohou fungovat, pouze pokud stát vytváří ekonomický řád. Role státu musí být jasně vymezena, ale v oblastech, ve kterých má stát zákonem danou svou úlohu, musí být vlivný a aktivní, aby vytvořil fungující ekonomický řád (Eucken 1932:319).

Ordoliberalismus ve svém pohledu na ekonomiku zdůrazňuje potřebu tržního hospodářství zakotveného uvnitř fungující společnosti. Trh je jen jedna část společnosti. Jeho role ve společnosti je velmi důležitá, ale jeho existence je odůvodnitelná právě proto, že je součástí většího celku (Röpke 1960: 91–92). Zdůrazňovali, že hospodářský řád je vzájemně provázaný s vládními, sociálními a kulturními řády ve společnosti. V důsledku toho se ordoliberalové zajímají o sociální problémy. Přesněji, někteří z řad ordoliberalů Alfred Müller-Armack a Alexander Rüstow sympatizovali s myšlenkou sociální politiky a sociálního státu (*welfare state*) v případě, že je to prospěšné pro trhy. Odmítli ale čistě materiální sociální politiku a vytvořili nový koncept *Vitalpolitik*, který měl usilovat o zlepšování životních standardů a blahobytu, nejen prostřednictvím sociálních dávek, ale především prostřednictvím strukturálních změn fungování sociální politiky. Na rozdíl od socialistických idejí, neusiluje egalitářství¹¹, ale spíše o stabilizaci

---

¹¹ Egalitářství neboli rovnostářství je teorie nebo praxe založena na touze nastolit rovnost mezi lidmi. Ke

přirozeného řádu společnosti, ve které koexistují různé společenské vrstvy (Siems, Schnyder 2014: 382-383). Dle Waltera Euckena je cílem tržní soutěžní hospodářský řád (Wettbewerbsordnung). Hospodářská politika soutěžního řádu si klade za cíl dát trhům takový řád, aby byly všechny části hospodářského procesu smysluplně integrovány. Tržní forma, jenž dominuje soutěžnímu řádu, je forma dokonalé konkurence. Vzájemně koordinuje plány a rozhodnutí jednotlivých podniků a domácností. V každé zemi, která by zavedla tento soutěžní řád, bychom našli odlišnosti podle jejich přirozeného a historického postavení. Ale všem soutěžním řádům je společná dominance dokonalé konkurence. Dokonalá konkurence slouží v soutěžním řádu nejen ke zvyšování výkonnosti, ale je tržní formou, jejíž ceny řídí celý hospodářský proces (Eucken 2004: 327-336). Vedle freiburské školy se na rozpracování teoretických základů ordoliberalismu podíleli zejména Wilhelm Röpke, Alfred Müller-Armack, který rozpracoval koncepci sociálního tržního hospodářství. „*Svoboda trhu vyžaduje především ostražitou a aktivní hospodářskou politiku, která si musí být zároveň plně vědoma svého cíle a z toho vyplývajících limitů své činnosti.*“ (Röpke 1950: 228) Jádrem problému proto spočívá v potřebě přiměřených zásahů státu do ekonomiky ve prospěch fungujících trhů.

Základním principem hospodářského řádu je vytvoření funkčního cenového systému. Ordoliberálové zastávají názor, že konkrétní forma hospodářského řádu vychází primárně z konstitutivních principů. Konstitutivní principy definoval Walter Eucken ve své knize *Grundsätze der Wirtschaftspolitik* (Zásady hospodářského řádu). Patří mezi ně stabilní měnová politika, volné trhy, soukromé vlastnictví, svoboda smlouvy, ručení a stabilita hospodářské politiky. Tyto principy vytvářejí základní strukturu fungování ekonomiky a společnosti.

---

všem jedincům ve společnosti by se mělo přistupovat stejně, bez ohledu na jejich pohlaví, rasu, náboženské vyznání, sociální postavení a další rozdíly (Heywood 2004: 448).

Tabulka 1. Srovnání ordoliberalismu a keynesiánství

	Ordoliberalismus	Keynesiánství
Veřejný dluh	Měl by být přísně regulován a postihován	Měl by být povolen jako součást aktivní fiskální politiky
Inflace	Snaha udržet <i>nízkou</i> a stabilní <i>inflaci</i>	Vysoká inflace je přijatelná s cílem bojovat proti hospodářské krizi
Nezávislost centrální banky	Ano	Ne
Krátkodobý nebo dlouhodobý výhled	Dlouhodobý výhled	Krátkodobý výhled
Zásahy státu do ekonomiky	Stát vytváří pravidla, podle kterých se ekonomika řídí	Co nejmenší zásahy do ekonomiky

Zdroj: Autorka

1.1.1 Konstituující principy soutěžního řádu

1. Primát měnové politiky

Soutěžní řád nemůže fungovat, pokud není zajištěna stabilita hodnoty peněz. Z toho vyplývá primární postavení měnové politiky pro soutěžní řád. Dobrý měnový systém by měl být konstruován tak, aby udržoval hodnotu peněz co nejstabilněji (Eucken 2004: 339-348). Důraz ordoliberalů na stabilitu měny je zřejmým odrazem zkušeností s hyperinflací v letech 1914-1923 a deflací v letech 1929-1932 (Sojka 2010: 235).

2. Volné trhy

Soutěžní řád vyžaduje, aby vstup na trhy nebyl nijak omezen, protože hrozí ohrožení principu dokonalé konkurence. Blokáda nabídky a poptávky usnadňuje ve vysoké míře vznik monopolů ve státě. I kdyby na jednotlivých uzavřených trzích vznikla dokonalá konkurence, bude uzavřením narušeno spojení mezi trhy a systém dokonalé konkurence, tak nemůže fungovat plně. Pro fungování soutěžního řádu je nutné otevřít nabídku a poptávku. Výjimku tvoří centrální banka, která má výlučné privilegium při vydávání bankovek (Eucken 2004: 349-354).

3. Soukromé vlastnictví

V pojetí ordoliberalů je soukromé vlastnictví nutnou, nikoliv však dostačující podmínkou existence soutěžního řádu. Tento princip nevylučuje, aby určité podniky byly v rukou státu¹². Pokud se zařadí do soutěžních trhů a tvorba cen na trzích nebude narušována státními subvencemi¹³ poskytovanými těmto podnikům. Soukromé vlastnictví má v závislosti na tržní formě různý charakter a podle toho se mění funkce vlastnického práva. Soukromé vlastnictví v monopolních tržních formách vede k těžkým škodám. Pokud jsou splněny některé další podmínky, například volný vstup na trh, může soukromé vlastnictví vytvářet velmi hospodářský systém. Ordoliberalní pojetí soukromého vlastnictví souvisí se systémem fungování nacistické ekonomiky v Německu. Soukromé vlastnictví zde bylo formálně zachováno, ale bylo centrálně determinováno na základě vůdcovského principu. Soukromé vlastnictví za dokonalé konkurence znamená moc a svobodu používat jej ve službách národního hospodářství a bezmocnost omezovat moc a svobodu ostatních vlastníků na úkor celku. Ve stavu dokonalé konkurence existuje mezi jednotlivými soukromými vlastníky rovnováha rozdělení hospodářské moci. *„Jako je soukromé vlastnictví předpokladem soutěžního řádu, tak je soutěžní řád předpokladem pro to, aby soukromé vlastnictví nevedlo k sociálním a hospodářským nedostatkům.“* (Eucken 2004: 360)

4. Smluvní svoboda

Smluvní svoboda je v soutěžním systému nepostradatelná, protože bez svobodných a individuálních smluv nelze řídit každodenní proces dokonalou konkurencí. Smluvní svoboda nesmí být poskytována za účelem uzavírání smluv omezujících nebo dokonce odstraňujících smluvní svobodu. Neměla by být prostředkem k vytváření monopolů nebo upevňování jejich pozice a měla by být umožněna jen tam, kde funguje dokonalá konkurence.

5. Ručení

„Kdo má užitek, musí nést i škodu.“ (Eucken 2004: 364) Hospodářský subjekt, který je odpovědný za určité rozhodnutí, musí za tato rozhodnutí ručit. Musí nést důsledky rozhodnutí prostřednictvím ekonomických ztrát nebo konkurzu. Ručení má při

---

¹² Eucken sem řadí například státní lesy, uhelné doly nebo státní banky.

¹³ Subvence jsou nástroje podpory vývozu státu. Například prostřednictvím podpory výroby, daňových úlev, státem garantovaných úvěrů a pojištění (Kalínská 2010:96).

výstavbě hospodářského řádu důležitou funkci, omezování ručení soutěžní řád znatelně podlamuje. Ordoliberálové požadovali návrat k vyšší míře ručení. Zastávali názor, že vyšší míra ručení za závazky snižuje míru nejistoty v ekonomiku (Sojka 2010: 236).

6. Stálost hospodářské politiky

Stálost hospodářské politiky, spojená s explicitním vymezením jejich pravidel, snižuje míru nejistoty v soutěžním řádu. Jestliže hospodářská politika není dostatečně stálá, nemůže být ani soutěžní řád plně funkční. Stálost je centrálním požadavkem hospodářské politiky soutěžního řádu.

1.1.2 Regulující principy soutěžního řádu

1. Problém monopolu v soutěžním řádu

Hospodářská moc by měla v soutěžním řádu existovat pouze za předpokladu, že je jí zapotřebí k jeho zachování. Řízení podniků a domácností potřebuje hospodářskou moc, aby bylo možno provádět koncipované hospodářské plány. Hospodářskou moc představuje cenový mechanismus a centrální banka, která má privilegium vydávání bankovek. Dohled nad monopoly měl být převeden na nezávislý státní úřad pro dohled nad monopoly.

2. Důchodová politika

Trh sám o sobě je eticky neutrální a má tendenci zvyšovat majetkovou a sociální diferenciaci. Proto jsou ordoliberálové zastánci regulačních opatření vytvářejících homogennější sociální prostředí. Jejich základem je progresivní zdanění příjmu¹⁴ (Sojka). Progrese daně z příjmu koriguje proces rozdělování, nesmí dojít ke snižování sklonu k investicím.

3. Kalkulace

Kalkulace velkého počtu podniků a domácností navzájem sladěných prostřednictvím konkurenčních sil má vyústit ve smysluplnou kalkulaci hospodářství a v dostatečné řízení hospodářského procesu. Toto je základní myšlenka soutěžního řádu.

---

¹⁴ Progresivní zdanění znamená, že je aplikována různá sazba daně z příjmu na různé skupiny obyvatelstva. Základním vodítkem pro to, kdo má platit vyšší procentní sazbu daně, je úspěšnost. Ten, komu se více daří a je úspěšnější, má odvést státu větší podíl ze svých příjmů než ten, kterému se nedaří.

4. Anomální chování nabídky

Jedná se o opatření, která mají podle ordoliberalismu řešit situace, kdy v reakci na pokles cen dochází k růstu nabídky. Eucken zdůrazňuje závažnost tohoto problému, především na trhu práce. V soutěžním řádu je tento hospodářský a sociálně politický problém do značné míry oslaben a ve velké řadě případů řešen samotnou aplikací principů soutěžního řádu. Kdyby se přesto chovala nabídka na trhu práce trvale anomálně, připouštějí ordoliberalové stanovení minimálních mezd. (Eucken 2004, Sojka)

1.2 Ordoliberalismus po druhé světové válce

Životu v poválečném Německu dominovaly pocity strnulosti a snaha nalezení řešení zlepšení ekonomické situace a současně nastolit sociální rovnováhu. Jedním z pojmů freiburské školy, který se vžil a je dodnes předmětem ekonomických diskuzí a sporů, je pojem sociálně tržního hospodářství *Soziale Marktwirtschaft*.

1.2.1 Principy sociálně tržního hospodářství

Ústředním principem sociálně tržního hospodářství je ekonomický systém, který je naprosto svobodný v porovnání s plánovanou ekonomikou. Je podroben kontrole, navržené k prevenci koncentrace ekonomické moci v rukou kartelů nebo nadnárodních korporací. Vymezuje se vůči všem druhům subvencí, které jsou například charakteristické pro zemědělskou politiku Spojených států (Friedrich 1955: 509-510) a v současnosti i EU. „*Zkušenost s nedávnou historií ukázala, že je nutné hledat cestu k reformám směrem k intenzifikaci hospodářské soutěže, boji proti veřejné i soukromé moci nad trhem a plánovaných státních intervencí.*“ (Böhm 1950: 69) Ordoliberalové jsou přesvědčeni, že ekonomický a politický systém je vzájemně propojen. Franz Böhm došel k závěru, že tržní hospodářství představuje ekonomickou formu demokracie.

Sociálně tržní hospodářství se stalo základem pro obnovu demokracie v poválečném západním Německu po druhé světové válce. Tento pojem poprvé použil německý sociolog Alfred Müller-Armack ve své publikaci *Wirtschaftslenkung und Marktwirtschaft* z roku 1946. K ideovým zdrojům sociálně tržní ekonomiky patří vedle freiburské školy neoliberalní sociologové, již zmíněný Alfred Müller-Armack a Alexander Rüstow. V pojetí ordoliberalů freiburské školy bylo sociálně tržní

hospodářství řádem, který spojuje ekonomickou svobodu se sociální jistotou. Tato definice se v roce 1948 stala vůdčí myšlenkou hospodářských reforem v západním Německu. Ke klíčovým postavám poválečné hospodářské obnovy Německa patří Ludwig von Erhard. První německý poválečný ministr hospodářství za vlády Konrada Adenauera a poté druhý spolkový kancléř Německa. Na jaře 1948 jej hospodářská rada (Wirtschaftsrat¹⁵) jmenovala ředitelem správy pro hospodářství. Ludwig von Erhard je teoretik ordoliberalismu, jehož principy aplikoval na poválečné Německo. Jádrem reformu byla liberalizace ekonomiky při současném vytvoření systému sociálního pojištění a sociální pomoci, které měly zmírnit dopad tržních reforem na nejchudší vrstvy obyvatel (Holman 1999: 351). Je označován za strůjce německého hospodářského zázraku neboli Wirtschaftswunder. Ačkoliv se princip sociálně tržního hospodářství vyvinul z ordoliberalismu, tento koncept nebyl zcela totožný s koncepcí freiburské školy. Zdůrazňoval odpovědnost státu zlepšit stav na trhu a současně usiloval o sociální principy na rozdíl od Euckena, který viděl řešení sociálních otázek ve fungování soutěžního řádu (Glosser, Gregosz 2011: 12-13). Pro sociálně tržní hospodářství jako sociálně orientovaný ekonomický řád je zásadní jeho antropocentrická orientace. To znamená, že ve středu zájmu je člověk jako individuum. Politický a hospodářský řád musí poskytovat individuální svobodu. Vedle principu osobnosti existuje ještě princip solidarity. Jedinec je vždy součástí společnosti, solidarita znamená, že lidé jsou spolu navzájem existenčně spjatí a z toho vyplývá vzájemná odpovědnost. Princip solidarity je v ordoliberalismu založen na křesťanských hodnotách (Sojka 2010: 238). Spojení osobnosti a solidarity se utváří prostřednictvím principu subsidiarity. Vše, co jedinec z vlastní iniciativy a vlastními silami dokázal, z něho společnost nesímá a této odpovědnosti ho nezbavuje. Tyto principy definují hodnotovou základnu sociálně tržního hospodářství (Holman 1999: 352). Někteří hovoří o sociálně tržním hospodářství jako o alternativě ke svobodnému tržnímu hospodářství a centrálně plánovanému tržnímu hospodářství socialistických zemí. Toto tvrzení se setkává s kritikou, jenž tvrdí, že nejde o takzvanou „třetí cestu“ mezi kapitalismem a socialismem, ale o „ordoliberalní představu první cesty“ jako svobodné tržní ekonomiky (Sirůček 2007: 415).

---

¹⁵ Hospodářská rada (Wirtschaftsrat) byla prvním poválečným legislativním parlamentem v západním Německu a předchůdce německého Bundestagu.

1. 3 Vymezení principů ordoliberalismu pro analýzu

Pro analýzu vlivu ordoliberalismu na německou politiku během krize eurozóny byly vymezeny čtyři principy ordoliberalismu, které budou sledovány v jednotlivých krocích německé vlády a v postoji německých politických stran k protikrizovým řešením. Teorie ordoliberalismu je nerozdělitelně spjata s německou ekonomickou především v období po druhé světové válce. Práce bude následně zkoumat, zda tyto principy korespondují s jednáním Německa, pokud ano lze říci, že má tato ekonomická teorie stále vliv na německý ekonomický politický diskurz. Pro analýzu stanovených výzkumných otázek byly vybrány následující principy ordoliberalismu. První principem je *vymezování se vůči fiskálním stimulům*. Vymezováním se vůči fiskálním stimulům ekonomiky, znamená odmítání finanční pomoci zadluženým státům. Dle teorie ordoliberalismu vedou finanční půjčky k možnému zvýšení inflace a stagnaci ekonomiky. *Výsadní postavení státních institucí*, především ústavního soudu a centrální banky. Důraz na vytvoření *ekonomických pravidel*, který řídí ekonomiky bez pozdějších zásahů státu. Primát měnové politiky a především důraz na *cenovou stabilitu*.

2. Příčiny vzniku dluhové krize eurozóny

Počáteční impuls vedoucí k vytvoření Evropské měnové unie (EMU)¹⁶ měl politický charakter, nikoli ekonomický. Evropští partneři dlouhodobě vyvíjeli tlak na Německo kvůli přijetí společné měny. Překonání francouzské ekonomické podřízenosti se stalo jedním z nejdůležitějších cílů francouzské evropské politiky. V roce 1990, krátce po pádu Berlínské zdi a těsně před sjednocením Německa, se snažil francouzský prezident François Mitterrand přesvědčit britskou premiérku Margaret Thatcherovou o nutnosti zavedení společné měny. *„Bez společné měny, my všichni, vy i my podřízení německé vůli. Pokud zvýší své úrokové sazby, budeme povinni se jimi řídit. To znamená, že jediný způsob, jak mít své slovo, je vytvořit Evropskou centrální banku, kde se bude rozhodovat o věci společně.“* (Kang, Mody 2015) Evropští politici očekávali, že zavedení se společná měna, veřejnost bude mít větší pocit sounáležitosti s evropským společenstvím. Helmut Kohl, bývalý německý kancléř, v rozhovoru¹⁷ s německým novinářem v roce 2002 tvrdil, že pokud by Němci rozhodovali o zavedení společné měny v referendu, marky by se nikdy nevzdali: *„Musel jsem se chovat jako diktátor, aby byla společná měna zavedena.“* (Vasagar 2013) Zároveň se předmětem očekávání

---

¹⁶ V červnu 1988 pověřila Evropská rada předsedu Evropské komise Jacquese Delorse a výbor, jemuž předsedal, vytvořením konkrétního návrhu, který by obsahoval jednotlivé etapy směřující k této unii. Výbor sestával z guvernérů národních centrálních bank ES. Jeho členy dále byli Alexandre Lamfalussy, generální ředitel Banky pro mezinárodní platby (BIS), Niels Thygesen, dánský profesor ekonomie, a Miguel Boyer, tehdejší prezident Banco Exterior de España (ECB 2016). Výsledkem práce výboru byla tzv. Delorova zpráva. Obsahovala plán vybudování HMU, který měl být realizován ve třech etapách. Na základě Delorovy zprávy rozhodla Evropská rada v červnu 1989, že první etapa realizace HMU by měla být zahájena 1. července 1990. Současně byla zrušena téměř všechna omezení pohybu kapitálu mezi členskými státy. Přejít do druhé etapy byl podmíněn přijetím nezbytné legislativy. Realizace druhé a třetí etapy vyžadovala úpravu Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství, aby tak bylo možné zavést potřebnou institucionální strukturu. Za tímto účelem byla svolána mezivládní konference o HMU, která proběhla souběžně s mezivládní konferencí o politické unii v roce 1991. Jednání konference vyústila ve Smlouvu o Evropské unii, jež je známa jako Maastrichtská smlouva. Byla sjednána v prosinci 1991 a podepsána v Maastrichtu 7. února 1992. Podepsalo ji všech dvanáct členských zemí (Sandholtz 1993). Z důvodu opoždění ratifikace tato smlouva nabyla účinnosti až 1. listopadu 1993. Cílem bylo posilování měnové spolupráce mezi členskými státy a provádění příprav nezbytných k ustavení Evropského systému centrálních bank (ESCB) a zavedení jednotné měny ve třetí fázi. Druhou fází je nutné chápat jako období přechodu ke konečné fázi, představuje tréninkový proces vedoucí ke kolektivnímu rozhodování, zatímco konečná odpovědnost za politická rozhodnutí náleží národním orgánům (Delors, 1979). V prosinci 1995 byly dokončeny detaily týkající se společné měny. Evropská rada souhlasila s názvem euro pro nově vznikající měnu a potvrdila, že třetí etapa bude zahájena 1. 1. 1999.

¹⁷ Rozhovor s Helmutem Kohlem provedl Jens Peter Paul, německý novinář, v roce 2002, tedy v roce, kdy byla německá marka nahrazena bankovkami a mincemi eura. Rozhovor byl součástí jeho dizertační práce, a proto byl zveřejněn až v roce 2013 (The Telegraph 2013).

stal přesun odpovědnosti za měnovou politiku na úroveň Evropské centrální banky (ECB) ve Frankfurtu nad Mohanem, jež měl minimálně signalizovat přesun i politické moci. Evropská komise prosazovala názor, že zóna volného obchodu může řádně fungovat pouze tehdy, když její členské státy budou používat společnou měnu. Faktem ovšem je, že neexistuje ekonomická teorie ani praxe, která by naznačovala, že volný obchod ke svému fungování potřebuje společnou měnu¹⁸ (Feldstein 2013). Již mnoho let před zavedením eura ekonomové poukazovali na nepříznivé účinky jednotné měny na evropskou ekonomiku. Jednotná měna totiž v praxi znamená i stejnou měnovou politiku všech zúčastněných, zavedení totožné základní úrokové sazby pro unijní členy, fixní měnové kurzy v rámci celé unie a stejné kurzy vzhledem k ostatním měnám (Feldstein 1997). To znamená, že země například nemůže přímo devalvovat svou měnu. Krize eura ukázala rizika spojená s měnovou politikou tzv. „one-size fits all“, decentralizovaným finančním dohledem a nedostatečně vyvinutými záchrannými mechanismy (Kincaid, Watson, 2015: 787–788). V roce 1998 více než 150 německých ekonomů volalo po odkladu ustavení EMU. Výzvu odeslali do The Financial Times a Frankfurter Allgemeine Zeitung, kde argumentovali, že „euro přichází příliš brzy.“ (Neumann, Münchau 1998)

Německo bylo dlouho neochotné vzdát se německé marky a cenové stability. Před zavedením společné měny bylo schopné ovlivnit některé vlastnosti ECB a eurozóny. Její formální nezávislost a umístění ECB ve Frankfurtu nad Mohanem, ustavení primárního cíle cenové stability, zákaz kupovat dluhopisy členských vlád. Dále zakotvení tzv. doložky o neposkytnutí pomoci¹⁹ zemím, které se dostaly díky své nedisciplinované fiskální politice do platební neschopnosti. Německo si také prosadilo vytvoření Paktu stability a růstu²⁰, který je součástí Amsterodamské smlouvy.

Eurozóna vznikla 1. ledna 1999, kdy bylo přijato zavedení společné měny.

---

¹⁸ Například Severoamerická dohoda o volném obchodu (NAFTA) mezi Kanadou, Spojenými státy americkými a Mexikem, která má za cíl omezit obchodní a celní bariéry a liberalizovat obchod, se zavedením společné měny nepočítá.

¹⁹ Smlouva o fungování EU článek 125 a 136. EU nebo členský stát neodpovídá za závazky ani nepřebírá závazky ústředních vlád, místních nebo regionálních orgánů kterékoliv členského státu (Smlouva o fungování EU)

²⁰ Dne 2. května 1998 Rada Evropské unie jednomyslně rozhodla, že jedenáct členských zemí splnilo podmínky nezbytné pro účast ve třetí etapě HMU a pro přijetí jednotné měny od 1. ledna 1999. Začala také fungovat Evropská centrální banka (ECB). Německá vláda projevila velký zájem o to, aby ECB sídlila ve Frankfurtu nad Mohanem, v sídle Německé centrální banky. Prvními jedenácti státy, jež přijaly euro a vytvořily prostor eurozóny, byly: Belgie, Německo, Španělsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Rakousko, Portugalsko a Finsko (ECB 2016).

Vstup země do eurozóny je podmíněn splněním kritérií konvergence²¹. Tato kritéria definuje Maastrichtská smlouva v čl. č. 140/1 Smlouvy o fungování EU, Protokolu č. 12 o postupu při nadměrném schodku a Protokolu č. 13 o kritériích konvergence. Jejich smyslem je posoudit míru ekonomické konvergence neboli schopnost uchazečské země integrovat se plynule do měnového režimu eurové oblasti bez vzniku nestability pro zemi samotnou a pro eurozónu jako celek. Hodnocení maastrichtských kritérií provádí Evropská komise a Evropská centrální banka (ECB) na základě dokumentu s názvem *Konvergenční zpráva* (Convergence Report). Vyhotovuje se pravidelně ve dvouletých intervalech nebo výjimečně, pokud o to požádá uchazečská země. K přijetí do eurozóny je nezbytné, aby v okamžiku evaluace byla splněna všechna maastrichtská kritéria současně (Dědek 2013: 141-142). V roce 2002 přijalo euro jako svou společnou měnu jedenáct zemí. Mnoho ekonomů považuje přijetí společné měny za významný moment. Americký ekonom a poradce prezidenta Ronalda Reagana a George H. W. Bushe Martin Feldstein označil založení EMU za „největší evropskou politickou událost 20. století“. Přijetí společné měny bývá interpretováno jako první krok k vytvoření

---

²¹1. Kritérium cenové stability Členská země, která se stala součástí měnové unie, nemůže nadále používat kurz jako nástroj pro obnovování cenové konkurenceschopnosti. Plněním inflačního kritéria uchazečská země prokazuje svoji schopnost obejít se bez kurzu národní měny poté, co získá členství v eurozóně (Ministerstvo financí ČR 2013). Kritérium cenové stability znamená, že členský stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace měřenou v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením, jež nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků. Cenová stabilita musí být dlouhodobě udržitelná, což je znamená, schopnost splňovat kritérium též v následujících měsících po evaluaci.

2. Kritérium stavu veřejných financí, jak je uvedeno v čl. 140 odst. 1 druhé odrážce uvedené smlouvy, znamená, že v době šetření se na členský stát nevztahuje rozhodnutí Rady podle čl. 126 odst. 6 uvedené smlouvy o existenci nadměrného schodku.

3. Kritérium účasti v mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému, jak je uvedeno v čl. 140 odst. 1 třetí odrážce uvedené smlouvy, znamená, že členský stát alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením dodržoval flukтуаční rozpětí stanovené mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému, aniž by byl směnný kurz vystaven silným tlakům. Zejména pak nesměl členský stát v tomto období z vlastního podnětu devalvovat dvoustranný střední kurz své měny vůči euru.

4. Kritérium konvergence úrokových sazeb, jak je uvedeno v čl. 140 odst. 1 čtvrté odrážce uvedené smlouvy, znamená, že v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Úrokové sazby se zjišťují na základě dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů, s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech (Protokol č.13 O kritériích konvergence 2012, ČBN).

evropské federace (McKay 1999: 464). Geneze eurozóny²² a zavedení eura byl složitý proces plný kompromisů. Světová ekonomická krize, kterou lze charakterizovat jako negativní symetrický poptávkový šok, výrazně narušila probíhající proces evropské ekonomické a měnové integrace. Krize ukázala, že Evropská měnová unie (EMU) spojila velmi heterogenní země s odlišným ekonomickým přístupem k plnění podmínek a dodržování principů fungování EMU, strukturální slabostí některých ekonomik a jejich veřejných financí. Dalším problémem byla nízká institucionální připravenost EU a eurozóny na řešení podobných situací. Evropské instituce tolerovaly nezodpovědné chování některých členských zemí v oblasti fiskální disciplíny. Příčinou problému eurozóny i EU byla nízká ochota k odpovědnosti a nadměrná dávka tolerance vůči fiskální nedisciplinovanosti (Bednářová, 2011, s. 17).

ECB zavedla euro jako společnou měnu v roce 1999. Od roku 2002 začalo euro fungovat jako hotovostní měna a nahradilo národní měny pro všechny transakce ve dvanácti státech. Na začátku roku 2007 zavedlo euro dalších pět států. Ekonomická výkonnost zemí eurozóny byla v období svého vzniku poměrně nízká, a to již předtím, než propukla hospodářská krize. Ekonomický růst byl obecně pomalý, s průměrným růstem 1,9 % v období mezi lety 2002–2007. Tempo ekonomického růstu se mezi jednotlivými členskými zeměmi značně lišilo. Země jako Německo a Itálie zaznamenaly mnohem pomalejší ekonomický růst okolo 1,2 %, oproti tomu například Irsko vykazovalo ekonomický růst na úrovni 5,5 % a Řecko 4,2 %. Míra nezaměstnanosti se mezi členskými zeměmi výrazně lišila, avšak průměrná hodnota překračovala po celou dobu hranici 7,5 % a v roce 2010 dosáhla hodnoty 10 %. V zemích jako Řecko, Irsko, Portugalsko a Španělsko dosahovala dvouciferných hodnot (viz Tabulka 2;3). Inflace zůstávala poměrně nízká, ačkoliv často překračovala hodnotu těsně pod 2 %, definovanou jako cíl ECB. Objevovaly se pokračující disparity mezi státy v ekonomickém výkonu z hlediska nezaměstnanosti a standartu života.

Rozpočtové deficity, které by podle Paktu stability a růstu²³ podepsaného v roce 1997 měly být nižší než 3 % hrubého domácího produktu (HDP), byly víceméně

---

²² Je důležité rozlišovat mezi pojmy Hospodářská a měnová unie (HMU) a eurozóna. První označuje širší prostor, jehož členem je všech 28 států Evropské unie. Mezi podmínky členství v HMU patří postupné přijetí eura jako národní měny a právě prostor mezi 19 státy, které euro zavedly, tvoří prostor eurozóny.

²³ Členské státy se zavazují, že budou dodržovat střednědobý rozpočtový cíl téměř vyrovnaného nebo přebytkového rozpočtu. Podle Smlouvy o EU se za nadměrný považuje schodek přesahující 3 % HDP. Veřejný dluh je podle Smlouvy považován za nadměrný v případě, že přesahuje 60 % HDP. V případě nedodržování těchto pravidel země může čelit sankcím až do výše 0,2 % HDP, pokud jednorázově nedodrží některé z pravidel preventivní či nápravné složky paktu, nebo 0,5 % HDP, pokud pravidla

v rovnováze v průběhu celého cyklu, kdy dosahovaly průměrně hodnoty 2,2 %. Sedm z dvanácti členských zemí v určité době překročilo tuto hranici (viz Tabulka 4). Průměrný podíl veřejného dluhu k HDP eurozóny byl téměř 70 % v roce 2008. Hranici 60 %, která je určená na základě maastrichtských kritérií, v tomto roce překročilo sedm členských států (viz Tabulka 5). Hospodářská krize v roce 2008 posunula úroveň deficitů daleko za hranici 3 % a i daňové příjmy v důsledku zpomalení ekonomické aktivity značně klesaly. Obecně lze říci, že jihoevropské státy, označované také jako periférie, vstoupily do eurozóny s významnými deficity běžného účtu a obchodu, zatímco severoevropské státy neboli centrum eurozóny přijaly euro s přebytky nebo jen mírnými deficity. Výjimkou mezi severoevropskými státy bylo Německo, které vstupovalo do eurozóny s malým deficitem, ale potýkalo se s velmi nízkou inflací a krizí růstu reálného HDP. Následující roky zaznamenalo Německo značné přebytky okolo 5 % HDP²⁴. EMU jako celek má tendenci udržovat běžný účet téměř v rovnováze. Je to důsledkem toho, že přebytky běžného účtu členských států severní Evropy se rovnají schodkům běžného účtu jižních států. Existují významné rozdíly mezi zeměmi, pokud jde o změny v jednotkových mzdových nákladech. Z hlediska konkurenceschopnosti, která je měřena na základě jednotkových mzdových nákladů, ztratilo Řecko, Irsko, Portugalsko a Španělsko okolo 30 % od vytvoření EMU v lednu 1999. Tyto deficity běžných účtů jihoevropských zemí nutily tyto země půjčovat si od jiných zemí, především z bank zemí severní Evropy, ale také britských a amerických. Vzhledem k tomu, že jihoevropské země mají mnohem nižší úrokové sazby než dříve, vedlo to k rychlému navýšení jejich dluhu (Arestis, Malcolm 2014:6–10).

Guvernér ČNB Miroslav Singer uvádí tři hlavní příčiny krize eurozóny:

1. dlouhodobá strukturální nesourodost členských států;
2. stávající institucionální rámec a dosavadní pravidla unie;
3. nepříznivý fiskální vývoj (Singer, 2012).

---

nedodrží opakovaně (Evropská komise 2015, Usnesení amsterodamského zasedání Evropské rady o Paktu o stabilitě a růstu 1997).

²⁴ To znamená, že Německo může s přebytkem rozpočtu 5 % HDP investovat ve světě částku vyšší než 5 % svého HDP, oproti tomu Řecko s deficitem vyšším než 10 % si musí půjčit částku téměř 10 % DHP, aby tím pokrylo cenu dovozu.

2.1 Řecko

Řecko se stalo členem eurozóny v roce 2001. Podmínku pro vstup v podobě maastrichtských kritérií splnilo Řecko v roce 1999, zejména kritérium pro deficit veřejných financí. Vykázaný deficit za rok 1999 v hodnotě 1,8 % HDP byl však zkreslený. Skutečný deficit podle revize Eurostatu dosáhl v rozhodujícím roce 1999 hodnoty 3,4%, byl tedy za hranicí stanovených 3 %. Evropská legislativa, která upravovala spolupráci Eurostatu s národními statistickými úřady, se spoléhala na dodržování uvedených pravidel. Mimořádně citlivou oblastí byla především statistika vládního deficitu a dluhu. Jakákoliv nevěrohodnost statistických dat ohrožuje funkčnost Paktu stability a růstu, zejména proceduru při nadměrném rozpočtu (Dědek 2014: 232). Přetrvávající pochybnosti o kvalitě řeckých dat přiměly Eurostat, aby provedl hloubkovou revizi období mezi lety 2000 - 2003. Výsledná zpráva byla publikována Evropskou komisí v lednu 2010.

Report vyhodnotil tyto nedostatky a pochybení:

1. Vážné nesrovnalosti v oznámeních o postupu při nadměrném schodku z dubna a října 2009, včetně předpokladů nesprávných údajů a nedodržování pravidel.
2. Špatná spolupráce mezi národními orgány podílejícími se na sestavování údajů EDP²⁵. Dále nedostatečná nezávislost Řeckého statistického úřadu (ELSTAT) a nejvyššího kontrolního úřadu.

---

²⁵ Nařízení Rady 479/2009 o použití Protokolu při nadměrném schodku připojené ke Smlouvě o založení Evropského společenství vyžaduje předkládat notifikaci o výši vládního deficitu a dluhu pro potřeby postupu při nadměrném schodku (Excessive Deficit Procedure, EDP), vždy za čtyři uplynulé roky dvakrát ročně na konci března a září. Úlohou Eurostatu je posoudit kvalitu údajů založenou na principech Evropského systému integrovaných národních účtů (ESA 95). Eurostat poté publikuje údaje o prostřednictvím tiskové zprávy. Pokud má Eurostat pochybnosti o kvalitě přijatých dat, může vyjádřit výhrady členskému státu., metodu výpočtu vládního deficitu a prokázání vazby mezi výší realizovaného salda a změnou stavu dluhu. Notifikační tabulky jsou naplňovány za jednotky sektoru vládních institucí (European Commission 2010b, European Commission 2010c).

3. Nedostatek odpovědnosti nebo chybějící odpovědnost vnitrostátních orgánů poskytujících výchozí údaje nebo sběr statistických dat v kombinaci s nejednoznačným postavením úředníků zodpovědných za tato data.
4. Nedostatek odpovědnosti v jednotlivých případech poskytování údajů, například absence písemných dokumentů (European Commission 2010a).

Tabulka 6. Revize řeckého deficitu v letech 2000-2003 (% HDP)

ROK	2002	2001	2002	2003
Původní údaj	-2	-1,4	-1,4	-1,7
Revidovaný údaj	-4,1	-3,7	-3,7	-4,6

Zdroj: Evropská komise, vlastní zpracování

Tabulka 7. Revize řeckého dluhu v letech 2000-2003 (% HDP)

ROK	2002	2001	2002	2003
Původní údaj	106,1	106,6	104,6	102,6
Revidovaný údaj	114,0	114,7	111,5	109,9

Zdroj: European Commission 2010, vlastní zpracování

Tabulka 8. Vývoj Řeckého dluhu a deficitu v letech 1990-2017 (% HDP)

ROK	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Dluh	71,0	73,4	78,4	98,3	96,3	97,0	99,4	96,6	97,2	98,6	104,4	106,8	104,6	101,2
Deficit	-14,0	-9,9	-10,9	-11,9	-8,3	-9,1	-6,6	-5,9	-4,2	-3,3	-4,1	-5,5	-6,0	-7,8
ROK	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dluh	102,7	107,3	103,5	103,1	109,4	126,7	146,2	172,0	159,4	177,0	178,6	179	186	181,1
Deficit	-8,8	-6,2	-5,9	-6,7	-10,2	-15,2	-11,2	-10,2	-8,8	-12,4	-3,6	-7,6	-3,4	-2,1

Zdroj: Eurostat, european commison, general governmetmet data, vlastní zpracování, *predikce Evropské komise

Podruhé Řecko upozornilo na závažné nedostatky svého statistického vykazování v říjnu 2009, kdy řecké úřady předaly Eurostatu opět odlišné údaje o stavu vládních financí. Deficit za rok 2008 byl revidován z 5,0 % na 7,7 % HDP. Deficit za rok 2009, jehož původní odhad byl 3,7 % byl revidován na 13,6 %. Jako důvody revize byly uvedeny dopady hospodářské krize, ale také záměrné vylepšování statistických dat po

volebním roce.²⁶ Řecko se stalo ukázkou člena eurozóny, kterého „srazila na kolena“ velikost státního dluhu. Odhalení skutečného stavu řeckých veřejných financí přišlo v období finanční krize, kdy trhy reagovaly negativně na jakékoliv špatné zprávy (Dědek 2014:234). Na začátku roku 2010 bylo zjištěno, že Řecko platilo americké investiční bance Goldman Sacht a dalším bankám stovky milionů na poplatcích, za zprostředkovávání operací, které by kryly skutečnou výši deficitu a umožňovaly, tak zemi plnit maastrichtská kritéria. Banka pomáhala řecké vládě maskovat skutečný rozsah deficitů pomocí finančních derivátů, takzvaných měnových swapů (cross currency swap) (Balzli 2010). Takové transakce jsou součástí běžného vládního refinancování. Evropské vlády získávají finanční prostředky od investorů po celém světě tím, že vydávají dluhopisy v jenech, dolarech či švýcarských francích. Tyto dluhopisy smění na eura, které si nějaký čas ponechají, a pak je promění zpět na původní měny. V řeckém případě ale američtí bankéři vymysleli zvláštní druh swapu s fiktivními směnnými kurzy. To umožnilo Řecku získat mnohem vyšší částku, než jaká byla skutečná směnná cena eura. Tímto způsobem Goldman Sachs zařídil úvěr pro Řecko až do výše jedné miliardy eur (Landon, Story, Schwartz 2010). Rada Evropské unie na základě zjištění o manipulování s deficitem a dluhem pomocí měnových swapů, zavedla přísnější sledování těchto dohod. „Podle ESA 95²⁷ se úrokové toky na základě swapových dohod a dohod o budoucích úrokových sazbách (forward rate agreements) klasifikují ve finančním účtu a vyžadují zvláštní zacházení v případě údajů předávaných podle postupu při nadměrném schodku.“ (Nařízení Rady (ES) č. 479/2009)

---

²⁶ Předčasné parlamentní volby se konaly 16. září 2007. Důvodem předčasných voleb byly ničivé požáry na jihu Řecka, při kterých zahynulo 64 osob. Zničeno bylo 228 tisíc hektarů lesa a 41 tisíc hektarů zemědělské půdy. Řecká vláda byla kritizována za to, že nedokázala situaci efektivně řešit. Vedlo to k obnovení kritiky premiéra Kostase Karamanlis. Vítězem voleb se přesto stala Nová demokracie se ziskem 152 mandátů, tedy parlamentní většinou v 300 členném parlamentu. Druhé skončilo hnutí PASOK, získalo 102 mandátů (Patrikios, Karyotis 2007: 356-359).

²⁷ Metodika Eurostatu ESA 95 (European System of Integrated Economic Accounts) je relevantní pro výpočet maastrichtských konvergenčních kritérií vládního dluhu a deficitu. Tato metodika je Eurostatem průběžně aktualizována, přičemž Eurostat také kontroluje její implementaci v jednotlivých zemích. Druhým způsobem je metodika Mezinárodního měnového fondu GFS 1986 (Government Finance Statistic). Za vykazování deficitu v metodice GFS, je zodpovědné Ministerstvo financí. Proto je blízká národní metodice sledování příjmů, výdajů a deficitu státního rozpočtu a ostatních segmentů veřejných rozpočtů. Výhodou je dostupnost dat v relativně krátkém čase po skončení sledovaného období, a také nižší náročnost na zdrojová data (Ministerstvo financí 2013).

2.1.1 První záchranný program

22. října 2009 ratingová agentura Fitch snižuje Řecku hodnocení z A na A- poté, co vláda oznámila, že rozpočtový deficit pro daný rok dosáhne 12,5 % HDP namísto očekávaných 6 %. Poté byl ratingovou agenturou Standard & Poors zemi snížen rating a jeho bankám ze stupně z BBB+ na BB+ (viz tabulka), tedy do spekulativního pásma. Řecko požádalo o finanční pomoc oficiálně 23. dubna 2010. Nápravný program, který měl zemi odvrátit od bankrotu, byl definitivně dohodnut v 2. května 2010. Protože evropské právo neupravovalo, podle jaké šablony postupovat, byla zvolena metoda syndikovaného úvěru²⁸, která byla nejméně náročná na implementační i přípravná zpoždění (Dědek 2014: 238). Členské země eurozóny měly poskytnout více než 70 % z celkové finanční pomoci, podle jejich podílu na základním kapitálu ECB. Největší částkou se podílelo Německo s 22,4 miliardami eur a Francie, jež přispěla 16,8 miliard eur. Evropská komise shromáždila od členských států eurozóny dvoustranné půjčky v celkové výši 80 miliard eur. MMF připojil půjčku v celkové výši 30 miliard eur. Konečný úvěr pro Řecko byla částka 110 miliard eur na dobu tří let (Evropská komise 2010a: 26). Úroková sazba úvěru v eurozóně je 5 %, což je považováno za příliš vysoké pro jakýkoliv záchranný úvěr. Klíčovou podmínkou pro čerpání finanční pomoci Řeckem bylo nutné zavést reformu důchodového systému²⁹ (Maltezou 2010). Dále měly být sníženy platy, rušeny odměny ve veřejném sektoru, propouštění státní zaměstnanci, zvyšování stávajících a zaváděny nové daně. Na plnění reformy dohlížela

---

²⁸ Balíček zpočátku zahrnoval celkem 80 mld. eur, částka byla nakonec snížena na 52,9 mld. eur (Evropská komise 2016)

²⁹ Klíčové prvky důchodové reformy:

1. Statutární věk odchodu do důchodu se u žen vyrovná aktuální hranici pro muže, tedy 65 let. Opět budou revidovány v roce 2020 s cílem zohlednit změny v délce života.
2. Od roku 2014 bude výše důchodu reagovat na HDP a finanční situaci penzijních fondů.
3. Vláda zavede finanční postihy při předčasném odchodu do důchodu, s cílem zvýšení skutečného průměrného věku odchodu do důchodu na 63,5 let do roku 2015 z aktuálních 61,4 let.
4. Možnost odchodu do předčasného důchodu u osob mladších 60 let bude značně omezena.
5. Vláda přehodnotí seznam "náročných profesí", v nichž mají zaměstnanci nárok na zvláštní příplatky a mohou odcházet do důchodu dříve, než je obvyklé.
6. Aktuálních třinácti státem řízených penzijních fondů bude snížen na tři s cílem dosáhnout úspor do roku 2018.
7. Svobodné nebo rozvedené dcery úředníků, bankovních zaměstnanců a vojenského personálu již nebudou mít nárok na důchody svých zesnulých rodičů, pokud dosáhnou věku 18 let.
8. Celková výška důchodu bude snížena, tak, že bude vypočítána s průměrném platu spíše než poslední mzdy, která je obvykle mnohem vyšší (Maltezou, Konstantidis 2010, Reuters 2010a).

tzv. Trojka, složená z expertů Evropské komise, ECB a MMF. Po ukončení nápravného programu, který měly být podle predikcí ukončen v roce 2012, měla být řecké finance natolik konsolidovány, aby umožnily Řecku návrat na finanční trhy a k půjčkám za běžných podmínek (Dědek 237-238). Na půjčce Řecku se dohodly společně všechny členské země eurozóny s výjimkou Slovenska. Slovensko se na mělo podílet 800 miliony eur. Peníze potřebné na poskytnutí pomoci by si pravděpodobně muselo půjčit. Parlamentní Výbory zemí visegrádské čtyřky, která sdružuje Českou republiku, Slovensko, Polsko a Maďarsko. Slovenské odmítnutí bylo podle nich spíše projevem zodpovědnosti (ČT24 2010). Prezident ECB Jean Trichet³⁰ byl jednáním Slovenska velmi rozhořčen. Prohlásil, že pokud by byla ECB seznámena s takovým postojem Slovenska, nepodpořila by jeho vstup do eurozóny. „*Dává to špatný příklad pro budoucí kandidátské země. ECB nepodpoří budoucí žadatele o vstup do eurozóny, pokud bude existovat riziko, že budou dělat něco podobného.*“ (Reuters 2010b) Po odsouhlasení půjčky Řecky byly dále ustaveny dva dočasné záchranné fondy Evropský nástroj finanční stability (EFSF) a Evropský mechanismus finanční stabilizace (EMFS). Dne 18. května 2010 byla Řecku vyplacena první půjčka ve výši 14,5 miliard eur ze sloučeného členských zemí eurozóny a 5,5 miliardy eur od MMF.

2.1.2 Druhý záchranný program

Dne 14. března 2012 schválili ministři financí zemí eurozóny druhý záchranný program pro Řecko. Členské státy a MMF poskytly Řecku nevyplacené peníze z prvního programu a dalších 130 miliard eur pro období 2012-2014.³¹ Zatímco první program byl financován prostřednictvím bilaterálních půjček, v případě druhého bylo dohodnuto, že bude vyplácen prostřednictvím Evropského nástroje finanční stability (EFSF) fungujícím od srpna 2010. Celkem bylo v rámci druhého programu vyčleněno na pomoc Řecku 164, 5 miliard eur. Z toho 144,7 miliard eur byly půjčky od států eurozóny a MMF měl přispět částkou 19,8 miliard (Evropská komise 2014). Tomuto souhlasu ovšem předcházely bouřlivé události. Řecký premiér Jorogs Papandreu oznámil 1. listopadu 2011, že přijetí další pomoci musí být podmíněno referendem. Jeho prohlášení šokovalo evropské politiky i finanční trhy. Po intenzivní kritice ze strany

---

³⁰ Lhůta byla později prodloužena do konce června 2015

jeho vlastní strany PASOK, opozice a dalších zemí EU, požadavek na referendum odvolal. Poté oznámil svou rezignaci ve prospěch dočasné vlády národní jednoty, vedené bývalým guvernérem centrální banky a bývalým viceprezidentem ECB Lucasem Papademosem (Donadio, Kitsantinis 2011). Na paniku vyvolanou zprávami o referendu nejvíce doplatily evropské banky, akcie padaly dokonce o více než 10 %.

Vyplácení finanční pomoci bylo podmíněno dodržováním kvantitativních kritérií výkonnosti a pozitivním hodnocením pokroku dosaženého s ohledem na kritéria politiky, které jsou podrobně uvedeny v rozhodnutí Rady 2011/734 / EU. Dne 4. prosince 2011 přijala Rada na základě čl. 126 odst. 9 a článku 136 Smlouvy o fungování EU rozhodnutí s cílem posílit a prohloubit fiskální dohled a vyzvala Řecko, aby učinilo opatření ke snížení státního deficitu, která jsou považována za nezbytná pro nápravu ekonomické situace roku 2016.³² Byl stanoven požadavek, aby Řecko odstranilo současný nadměrný schodek co nejrychleji, nejpozději však do roku 2016. Řecku bylo doporučeno, aby v roce 2012 dosáhlo primárního schodku veřejných financí nejvýše 1,5 % HDP a aby v následujících letech vytvořilo primární přebytky alespoň ve výši 1 % HDP v roce 2013, 1,5 % HDP v roce 2014, 3,0 % HDP v roce 2015 a 4,5 % HDP v roce 2016. Po zohlednění dopadu opatření přijatých ke snížení dluhu v prosinci 2012 se mělo za to, že cíle jsou v souladu s hodnotou poměru konsolidovaného veřejného dluhu k HDP nižší než 160 % v roce 2016 (Evropská komise 2011a).

2.1.3 Třetí záchranný program

V květnu 2012 se konaly předčasné parlamentní volby. Největší ztrátu utrpěly Panhelénské socialistické hnutí (PASOK) a Nová Demokracie (ND), které podporovaly úsporná opatření. Naopak úspěch zaznamenala Koalice radikální levice (SYRIZA) a Svobodní Řekové (ANEL). Do parlamentu se také dostala Demokratická levice a Zlatý úsvit, jako krajně pravicová neonacistická strana. Vládu se však ani po dvou měsících nepodařilo sestavit. Prezident Karolos Papulias stanovil datum nových předčasných voleb na 17. června 2012 (Cevro 2012). Důsledkem zhoršující se krize

---

³² Tímto rozhodnutím se měnilo rozhodnutí z července roku 2011[4], které bylo samo přepracovaným zněním shrnujícím několik po sobě jdoucích změn rozhodnutí 2010/320/EU ze dne 10. května 2010. Rozhodnutí obsahovalo požadavek, aby Řecko v období 2009–2014 provedlo zlepšení alespoň o 10 procentních bodů HDP.

a nemožnosti vytvoření nové vlády spojené s možným vítězstvím opozice proti zavádění úsporných opatření bylo rozšíření názoru, že by Řecko mělo opustit eurozónu (Flanders 2012). Předčasné parlamentní volby v červnu 2012 byly pojaty jako referendum o setrvání země v eurozóně. Ve volbách zvítězily proevropsky orientované strany, připravené plnit požadavky nápravného programu (Dědek 2014: 244). Dne 9. července získala důvěru vláda ND, PASOK a DIMAR. Dne 11. listopadu 2012 schválil řecký parlament nový úsporný balíček v hodnotě 18,8 miliard eur, včetně reformy trhu práce a fiskální plán na roky 2013-2016. V dubnu 2013 schválila vláda zavádění dalších úsporných opatření a propuštění 15 tisíc pracovníků veřejného sektoru do roku 2014. V červnu 2013 byla pozastavena činnost řecké státní rozhlasové a televizní stanice ERT a propuštěno okolo 2,5 tisíc jejich pracovníků (The Guardian 2013a). Řecko zasáhly v důsledku uzavření státní televize a zavádění úsporných opatření generální stávky. Stávky se týkaly především veřejné dopravy a státní správy. Na začátku roku 2015 se konaly předčasné parlamentní volby, poté co nebyl ani napotřetí jmenován prezident na konci roku 2014, a proto byl rozpuštěn parlament. Volby vyhrála radikální levicová strana SYRIZA. Premiérem se stal Alexis Tsipras. Dne 5. července jako výsledek neúspěšných jednání s Trojkou o zavádění reformy, vyhlásil veřejné referendum, ve kterém 61,31 % Řeků hlasovalo proti dohodám s ESM, MMF a Evropskou komisí (The Guardian 2015). Ekonomická situace v Řecku se v důsledku referenda výrazně zhoršila. Dne 8. července požádala řecká vláda o poskytnutí v pořadí třetí finanční pomoci prostřednictvím ESM (Reuters 2015). Na summitu konaném 12. července 2015 bylo dohodnuto poskytnutí třetího záchranného balíčku pro Řecko ve výši 86 miliard eur výměnou za přísné reformy. Sporným bodem dohod byl do poslední chvíle německý požadavek, aby Řecko převedlo 50 miliard jako záruky do speciálního fondu (CT24 2015). Dne 14. srpna schválil řecký parlament podmínky pro poskytnutí finanční pomoci. Dne 18. byl záchranný balíček schválen také německým parlamentem³³ (Connolly, Fletcher 2016). ESM poskytne během tří let Řecku finanční pomoc ve výši až 86 miliard eur.

---

³³ Z 585 poslanců bylo 454 pro a 113 proti a 18 se zdrželo hlasování. Celkem 63 poslanců CDU/CDU nepodpořilo většinový názor strany a hlasovalo proti poskytnutí finanční pomoci

2.2 Státy PIIGS

Termín PIGS označuje problémové státy eurozóny. Skládá se z počátečních písmen názvů států, tedy Portugal, Italy, Ireland, Greece a Spain. Zkratka se objevuje také v podobě PIIGS. Někteří ekonomové tvrdí, že by se mezi tyto země neměla řadit Itálie nebo Irsko. Názor, že mezi problémové státy nepatří Irsko, zastávají především čeští ekonomové, kteří argumentují tím, že nemá dlouhodobé problémy s veřejnými financemi, naopak patří mezi nejvýkonnější členy EU. Těchto pět periferních států eurozóny bývá také označováno zkratkou GIPSI, ve které jsou seřazeny podle potenciální možnosti bankrotu. Všechny tyto země byly nuceny požádat o finanční pomoc v rozmezí mezi lety 2010 – 2013. Irsko, Portugalsko a Španělsko a Kypr již čerpání finanční pomoci ukončily. V této kapitole vysvětlím hlavní příčiny a průběh dluhové krize v jednotlivých státech.

2.2.1 Irsko

V Irsku nebyla krize způsobena vysokým státním dluhem, ale zadlužením soukromého sektoru, jde tedy o bankovní krizi. V roce 2007 byl ekonomický vývoj Irska velmi příznivý, nezaměstnanost dosahovala jen 4,5 %, HDP rostlo v průměru o více než 5%, rozpočet zaznamenal přebytek a vládní deficit dosáhl historického minima 25 % HDP. Optimistické období růstu Irské ekonomiky ukončila v roce 2008 globální ekonomická krize. Došlo k splasknutí irské realitní bubliny, která byla na vrcholu v roce 2007. V té době, narůstaly úvěry v domácnostech, a to v průměru o 30 % ročně. Ke splasknutí bubliny došlo v nejméně vhodné době, kdy propukla světová hospodářská krize. Veřejné rozpočty investovaly do záchrany bank v letech 2009-2010 46 miliard dolarů eur, což představovalo 29 % HDP (Dědek 2014: 248). Reálný růst HDP se snížil o 3 % v roce 2008 a poté o 7 % v roce 2009. Nezaměstnanost se do konce roku 2010 ztrojnásobila na téměř 14 % (Murphy 2013: 3-5). Státní přebytek v roce 2007 se radikálně přeměnil na deficit, dosahující 32 % HDP v roce 2010. Vládní dluh se z předkrizové hodnoty 25 % HDP vyšplhal na 95 % v roce 2010 (Ramakrishnan 2014: 7-8). Irskou ekonomickou krizi lze chápat jako, postupné přelévání stavební krize do krize bankovního sektoru a následně do krize veřejných financí Irské republiky. Irská

vláda musela řešit situaci možného krachu pěti bank Anglo Irish Bank³⁴, Bank of Ireland a Allied Irish Bank a Irish Bank Resolution Corporation (Šlosarčík 2015: 24). Irská vláda se rozhodla bankovní sektor zachránit. Právě kvůli potížím Anglo Irish Bank se irská vláda v září 2008 zaručila za celý bankovní sektor. Irsko vláda investovala do záchrany finančního sektoru 64 miliard eur (Bydžovská 2013).

Irsko požádalo o finanční pomoc EU a MMF v listopadu 2010. Irský nápravný program byl vymezen na období 2010-2013 v celkové sumě 85 miliard eur. Z této částky bylo 17,5 miliard poskytnuto z irských zdrojů. Vnější pomoc 67,5 miliard eur se skládala z 22,5 miliard eur z EFSM a 17,7 miliard eur poskytnul EFSF. Částkou 4,8 miliard eur přispěly některé nečlenské země eurozóny.³⁵ Zbývajících 22,5 miliard eur poskytl MMF formou záložního úvěru. Opatření záchranného programu obsahovala tři základní cíle:

1. okamžitou reorganizaci a stabilizaci bankovního sektoru
2. fiskální konsolidaci s cílem odstranit nadměrný deficit do roku 2015
3. realizaci reforem vracejících ekonomiku k ekonomickému růstu (Dědek 2014: 248)

Dne 15. března 2014 vystoupilo Irsko z mezinárodního záchranného programu. Po třech letech jako první země eurozóny, která pomoc od EU a MFF získala, vykazuje opět ekonomický růst. Ekonomové hodnotí Irsko lépe než jiné evropské země, které bojují s dluhy. V posledních pěti letech domácnosti výrazně šetřily, a výrazně tak snížily své dluhy. Irská ekonomika se druhém čtvrtletí 2014 dostala z druhé recese za posledních pět let (CT24 2013a). Podstata irských veřejných financí se od případu řecké dluhové krize výrazně lišila. Na rozdíl od Řecka totiž Irsku nehrozila nikdy neschopnost platit běžné státní výdaje či hrozba bezprostředního státního bankrotu (Šlosarčík 2015: 31).

2.2.2 Portugalsko

Dluhová krize nebyla na rozdíl od Irska nebo Španělska způsobena realitní bublinou a na rozdíl do Řecka míra zadluženosti veřejného sektoru jen v malé míře

---

³⁴ Anglo Irish Bank se nacházela v dané době nejbliže bankrotu.

³⁵ Velká Británie (3,8 miliard eur), Dánsko (0,4 miliard eur), Švédsko (0,6 miliard eur).

překročila maastrichtské kritérium 60 %. Dle dokumentu Evropské komise z roku 2011 Portugalsko trpělo nízkým HDP a růstem produktivity, více než deset let před vypuknutím krize. Jako důsledek přetrvávajícího schodku běžného účtu se Portugalsko potýkalo s dlouhodobě vysokým zahraničním dluhem. V období před podáním žádosti o finanční pomoc byl, zaznamenán nepříznivý vývoj veřejných financí a zhoršující se ekonomický výhled. Dne 7. dubna 2011 podalo Portugalsko žádost o finanční pomoc. Trojka se dohodla na programu ekonomického přizpůsobení, jehož cílem je obnovit důvěru, umožnit návrat ekonomiky k udržitelnému růstu a zachovat finanční stabilitu v Portugalsku, eurozóně a EU. Program byl schválen Evropskou komisí dne 30. května 2011 a radou MMF dne 20. května. Nápravný program byl schválen na období tří let v celkové výši 78 miliard eur. Třetina, až 26 miliard eur, byla financována EU v rámci EFSM, další třetina prostřednictvím EFS a poslední z MMF formou záložního úvěru (European Commission 2011). Program si vytyčil následující cíle:

1. Strukturální reformy sledující zvýšení potenciálního růstu, vytváření nových pracovních míst a posilování konkurenceschopnosti.
2. Fiskální konsolidaci usilující o trvale klesající poměr dluhu k HDP a snížení deficitu veřejných financí pod 3 % do konce roku 2013.
3. Stabilizaci bankovního sektoru (Dědek 2014: 250).

Portugalsko přijalo tvrdá úsporná opatření a ekonomické reformy v rámci záchranného balíčku, které zahrnovaly snižování platů ve veřejném sektoru a největší zvýšení daní v historii (Goncalves, Buggeev 2014). V dubnu 2014 provedlo Portugalsko první veřejnou aukci státních dluhopisů. Vládě se podařilo prodat desetileté dluhopisy za 750 milionů eur. Země se tak vrací na kapitálové trhy v dobré kondici a zemi to přiblížilo k opuštění mezinárodního záchranného programu (CT24 2013b). K opuštění záchranného programu došlo v květnu 2014, díky úsporným reformám a prodeji dluhopisů. Portugalsko se stalo po Irsku druhou zemí eurozóny, která opustila záchranný program. Nicméně celkové HDP bylo o 4 % nižší než v roce 2010, rok před tím, než požádalo MMF o finanční pomoc. V roce 2015 Portugalská ekonomika zejména díky investicím soukromých investorů. V listopadu 2015 se konaly v Portugalsku parlamentní volby, které vyhrála i přes reformy, které v zemi musela v době krize zavést, vládní konzervativní koalice, přišla však o parlamentní většinu. Premiérem se stal Pedro Passos Coelho. Druhá skončila Socialistická strana pod vedením Antónia Costy (Barber 2015). Strana společně s Komunistickou stranou,

Stranou zelených a Levým blokem utvořila socialistickou koalici. Podařilo se jim „svrhnout“ 11 dnů trvajících konzervativní vládu³⁶ (The Guardian 2015). Premiérem se stal António Costa a slibůl, že zmírní reformy, které byly v zemi zavedené pro přijetí záchranného programu. V lednu 2016 schválila vláda rozpočet , obsahující opatření zaměřená na zvýšení platů ve veřejném sektoru, zvýšení minimální mzdy i důchodů, obnovení čtyř státních svátků a snížení daně z mimořádného příjmu (Bugge, Concelves 2014).

2.2.2 Španělsko

Propuknutí krize ve Španělsku nebylo stejně jako v případě Irska způsobeno vysokým státním dluhem. Veřejný dluh v roce 2010 dosahoval hodnoty 60 %, což je o 20 % méně v porovnání s Německem, Francií a o méně než 60 % v porovnání s Itálií nebo Řeckem. Po splasknutí bubliny na trhu s nemovitostmi držel španělský bankovní sektor několik miliard eur v půjčkách, které nebyli dlužníci schopni splácet. Španělsko začalo restrukturalizovat svůj bankovní sektor. Mnoho menších bank bylo sloučeno. Počet poboček snížen o 15 % a o 11 % pracovních míst. Bankia, španělská čtvrtá největší banka byla částečně znárodněna a bylo použito několik miliard eur na její záchranu (BBC 2012). Země eurozóny využily své fondy finanční pomoci ENFS a EMS. Celkově vyčlenily částku ve výši 100 miliard eur, která byla vyplácena od července 2012 do prosince 2013 (Evropská komise 2014). Finanční pomoc Španělsku se od záchranných programů ostatních zemí lišila tím, že nebyla zprostředkována pomocí uceleného nápravného programu, ale byla specificky zacílena na bankovní sektor. Oficiálním příjemcem pomoci byla přesto španělská vláda, které současně odpovídala ze splácení půjček. Distribuci finančních prostředků do nejvíce zasažených bank prováděla speciální vládní instituce Fondo de Reestructuración Ordenao Bancaria (FROB)³⁷.

Španělská vláda požádala v prosinci 2012 o částku 40 miliard eur (Dědek 2014: 252-253). Španělsko pro cestu z krize přijalo německý model založený především na exportu. Velkým problémem Španělska se stala nezaměstnanost a to především v případě mladých lidí do 25 let (viz. Tabulka 2,3). Zemi pomohlo i levné euro, nízké

---

³⁶ Byla to nejkratší vláda v dějinách Portugalska.

³⁷ Španělsko vytvořila svůj vlastní záchranný fond Fondo de Reestructuración Ordenao Bancaria (FROB), v roce 2009, s potenciální kapacitou 99 miliard eur (The Economist 2012a).

úroky a výhodné ceny energií (Pauly 2015). Španělsko ukončilo čerpání finanční pomoci v lednu 2014.

2.2.4 Itálie

Problémem Italské ekonomiky byla dlouhodobá stagnace produktivity, která se projevovala klesající konkurenceschopností a snižováním podílů na světovém exportu. Ke konci roku 2011 přesáhla velikost zadlužení vládního sektoru v Itálii 120 % HDP (Dědek 2013: 251-252). V listopadu 2011 podal demisi Silvio Berlusconi. Byla ustavena úřednická vláda národní jednoty pod vedením proevropsky orientovaného Maria Montiho, která měla Itálii dovést k řádným volbám v dubnu 2013 (Donadio, Povoledo 2011). Vláda schválila rozsáhlé strukturální reformy, které předpokládaly úsporu 59,8 miliard eur a měly za cíl vyrovnaný rozpočet do roku 2014. Úsporná opatření zahrnovaly:

1. Zvýšení DPH³⁸ z 20 % na 21 %.
2. Zmrazení mezd ve veřejném sektoru do roku 2014.
3. Důchodový věk pro ženy v soukromém sektoru se bude postupně zvyšovat, z 60 v roce 2014, dokud nedosáhne 65 v roce 2026, tedy stejného věku jako u mužů.
4. Posílení opatření proti daňovým únikům
5. Speciální daň na odvětví energetiky (BBC 2011).

Na konci roku 2012 ztratila Montiho úřednická vláda podporu a byly vypsané předčasné volby na únor 2013. Parlamentní volby byly vnímány jako možnost zahájit nutné ekonomické reformy. Vláda byla sestavena až po dvou měsících, protože ani jedna politická koalice nezískala dostatečnou podporu. Premiérem se stal Enrico Letta. Ihned po získání důvěry jednal s předsedou Evropské komise José Manuelem Barossou, aby tak vyjádřil italský postoj k nastavenému hospodářskému kurzu na evropské úrovni (Kuta 2013). Podporoval zavedení reforem, jejichž cílem je vytvořit stabilní základ pro hospodářský růst, který by měl dosáhnout 1 % v roce 2014 a 2 % v roce 2015 (Mackenzie 2013). V únoru 2014 podal Enrico Letta demisi, premiérem se stal Matteo Renzi, který Lettu dlouhodobě kritizoval za nedostatečné prosazování ekonomických reforem (Davies 2014). Na summitu G7 uvítala Angela Merkel reformní opatření

---

³⁸ Daň z přidané hodnoty.

přijata italskou vládou. „*Nemám žádné pochybnosti o tom, že opatření přijatá italskou vládou budou realizována*“ (Die Bundesregierung 2015) Italská ekonomika v roce 2015 zaznamenala pomalý růst okolo 0,75 % a postupné snižování nezaměstnanosti.

2.2.5 Kypr

Kypr se stal pátou zemí, která musela požádat o finanční pomoc u evropských institucí a MMF. Již v květnu 2011 ztratil Kypr přístup k mezinárodním kapitálovým trhům, ale o pomoc požádal až v červnu 2012 (Wilson 2012). Příčina dluhové krize byla v případě Kypru velmi specifická a nebyla spojena s fungováním společné měny. Kypr se rozhodl založit svou rozvojovou strategii na budování finančního centra s vlastnostmi daňového ráje. Uvedená strategie se projevovala v expanzi domácích bank, jejichž konsolidovaná aktiva překračovala v roce 2011 úroveň 800 % domácího HDP. Problém byla nadměrná angažovanost kyperských bank v řecké ekonomice. Přímé půjčky řeckému soukromému sektoru v roce 2011 dosahovaly téměř 130 % kyperského HDP a podíl investic do řeckých vládních dluhopisů tvořily 25 % kyperského HDP. V období mezi zářím a prosincem 2011, ale tržní hodnota těchto dluhopisů klesla o polovinu (Dědek 2014: 257-257). Dne 30. listopadu 2012 se kyperská vláda a Trojka dohodli na podmínkách záchranného programu. Podmínky finanční výpomoci zahrnovaly úsporná opatření včetně snížení mezd ve státní správě, sociálních příspěvků, důchodů, zvýšení daně z přidané hodnoty, tabáku, alkoholu a pohonných hmot a zvýšení poplatků ve zdravotnictví (European commission 2013).

Schválena byla finanční pomoc ve výši 10 miliard eur, ovšem za podmínky, že Kypr přispěje částkou 5,8 miliard eur. Tato částka měla být získána jednorázovým zdaněním vkladů u kyperských bank, a to 6,7 % na vklady do 100 tisíc eur a 9,9 % nad 100 tisíc eur (The Guardian 2013b). Tato dohoda byla odmítnuta 19. března 2014 kyperským parlamentem, kdy ani jeden poslanec nehlasoval pro³⁹ (Kampas, Tagaris 2013). Konečná dohoda byla uzavřena dne 25. března 2013. Důležitým prvkem byl návrh na uzavření nejproblémovější Laiki Bank, což umožnilo poskytnutí finanční pomoci bez uložení daně z bankovních vkladů.

Dne 18. dubna schválil⁴⁰ Bundestag poskytnutí finanční podpory pro Kypr. Vládnoucí koalici Angely Merkelové se podařilo přesvědčit koaliční poslance a hlavní opoziční strany SPD a Zelené, že vyjednaná dohoda slouží německým zájmům,

³⁹ 36 poslanců hlasovalo proti a 19 se zdrželo hlasování.

⁴⁰ 486 poslanců hlasovalo pro, 104 proti a 11 se zdrželo hlasování.

odmítnutí by oslabilo eurozónu a vedlo k bankrotu Kypru (Torry 2013). Německá veřejnost reagovala velmi negativně na další poskytování finanční pomoci. Důvodem byla zpráva ECB, která ukázala, že některé ze zadlužených zemí eurozóny mají vyšší čisté bohatství domácností na jednu domácnost než Německo (Eddy 2013). (viz Tabulka 9)

Komplexní nápravný program byl stanoven na období 2013-2016. Dohodnuta byla finanční pomoc ve výši 10 miliard eur, z níž 9 miliard eur prostřednictvím ESM a zbylou částku prostřednictvím MMF (Eurogroup 2013). Nápravný program sledoval tři hlavní cíle:

1. Překonat hlubokou bankovní krizi pomocí posílení kapitálu, likvidity bank a restrukturalizace bankovního sektoru.
2. Pokračování ve fiskální konsolidaci, usilující o odstranění nadměrných vládních deficitů a snižování veřejného dluhu.
3. Realizovat strukturální reformy na podporu konkurence schopnosti (Dědek 2014: 259).

Záchranný program byl ukončen 31. března 2016. Generální ředitel ESM Klaus Regling uvedl: *„Blahopřeji vládě a lidu Kypru za jejich úspěchy v posledních třech letech. V zemi se podařilo obnovit ekonomický růst a obnovu veřejné finance mnohem rychleji, než se očekávalo.“* Kypr je po Irsku, Španělsku, Portugalsku, čtvrtou zemí, která ukončila čerpání finanční pomoci prostřednictvím s EFSF nebo ESM bez požadavku na další finanční pomoc (ESM 2016).

3. Vliv ordoliberalismu

Po dlouho dobu nebyla teorii ordoliberalismu mezi akademiky věnována větší pozornost, tato ekonomická škola, byla spjata jen s územím Německa. To se změnilo se vznikem HMU, a především s propuknutím krize eurozóny. Ekonomové a politologové si začali všimnout rozdílného postoje Německa v ekonomických otázkách v porovnání s členskými státy eurozóny. Vliv ordoliberalismu může vysvětlovat, proč se německá vláda stavěla negativně a váhavě k eurobondům⁴¹ a s velkou neochotou dala souhlas k ustavení ESM. V průběhu posledních tří let se může zdát, že Německo dělá jen absolutní minimum potřebné k udržení jednotné měny. Tento minimalistický přístup by mohl Německo v konečném důsledku stát více než v případě, kdy by jednalo rozhodněji a dříve. Na druhou stranu udrželo Německo stabilní inflaci a slabé euro, což jsou ideální prvky pro německý model řízeného exportu. Ekonomičtí poradci Angely Merkel jsou z velké míry ovlivněni ordoliberalními tradicemi, zejména pokud jde o roli ECB. Prvořadým cílem ECB je udržovat cenovou stabilitu⁴² v eurozóně, chránit tak kupní sílu eura, a tím podporovat růst ekonomiky nepřímo (ECB 2009: 59). Což ukazuje na tradici ordoliberalismu, kdy jde především o vytvoření pevných pravidel bez pozdějších zásahů do ekonomiky. Hlavní ekonom ECB Jürgen Stark, který za svůj „celoživotní kariérní vzor“ považuje knihu Waltera Euckena *Principy hospodářské politiky*, rezignoval v roce 2011 poté, co ECB schválila nákup italských a španělských státních dluhopisů (Müller, Pauly, Reiermann 2011). O několik měsíců dříve odstoupil prezident Deutsche Bundesbank Axel Weidmann, jenž byl kandidátem na post prezidenta ECB. V rozhovoru pro Spiegel uvedl, že se cítil být izolovaný v důsledku jeho přísné antiinflační politiky. „Prezident ECB má v této problematice významnou roli. Pokud je však jeho názor menšinový v klíčových otázkách, má to negativní vliv na důvěryhodnost úřadu.“ (Spiegel 2011a) Za těchto okolností, není možné, aby dále zastával post

---

⁴¹ Neboli společné evropské dluhopisy. Eurobondy jsou dluhové investice, kdy investor půjčí určitou částku peněz bloku eurozóny jako celku. Ta potom peníze poskytne konkrétním zemím.

⁴² Kvantitativní definice cenové stability, byla vymezena Radou guvernérů v roce 1998. Cenová stabilita je definována jako meziroční zvýšení harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP) za eurozónu pod 2 %. Cenová stabilita má být zachována ve střednědobém horizontu. V roce 2003 Rada guvernérů dále upřesnila, že v rámci této definice hodlá udržet míru inflace pod 2 %, avšak že se „bude úrovní 2 % ve střednědobém horizontu přibližovat“ (ECB 2009: 59).

prezidenta Deutsche Bundesbank, a už vůbec se nemůže stát prezidentem ECB (Spiegel 2011b). Byl velkým kritikem postupu, kdy ECB vykupuje vládní dluhopisy zemí eurozóny ohrožených dluhovou krizí. Tyto nákupy německá Bundesbank podrobila ostré kritice a s potenciálně proinflačními kroky ECB nesouhlasí podle pozorovatelů většina Němců (Reiermann, Sauga 2011). Nelze tvrdit, že všichni němečtí ekonomové vycházejí z ordoliberalismu. Tradice ordoliberalismu je ale stále přítomná, jak na univerzitách, tak v institucích jako Deutsche Bundesbank a Německá rada ekonomických expertů. Německá rada ekonomických expertů je skupina pěti ekonomů, fungující od roku 1963. Jejím hlavním úkolem je hodnotit hospodářskou politiku německé vlády. V současné době se čtyři z pěti členů této rady hlásí k teorii ordoliberalismu. Jen Peter Bofinger je zastáncem keynesiánství. „*V Německu jsem posledním keynesiánem a cítím se jako poslední mohykán.*“ (The Economist 2015) Podle výroční zprávy Německé rady ekonomických expertů z roku 2015 nejsou problémem nadměrné přebytky běžného účtu ani nedostatek investic. Místo toho svou kritiku směřovali vůči návrhu vlády, jenž se týká zvýšení minimálních mezd a flexibilnějšího věku pro odchod do důchodu (GCEE Annual Economic Report 2014/2015). Znamená to tedy, že požadují, aby vláda Angely Merkelové, byla založena na ještě přísnějších pravidlech. Zde lze opět pozorovat princip ordoliberalismu, důraz na přísná fiskální pravidla.

Dle článku z The Economist považují kritici ordoliberalní tradici za zastaralou a mylnou. Především americký ekonom Michael Burda, jenž uvedl, že: „*Ordoliberalismus není skutečný, je to náboženství.*“ (The Economist 2015) Michael Burda se proti tomuto článku později ostře vymezil a kritizoval především to, jak zkreslený je pohled anglosaských zemí na ekonomiku Německa (Burda 2015).

Hypotézu „ordoliberalizace Evropy“ předkládá Mark Blyth ve své knize *Austerity The History of a Dangerous Idea*. Primárně vychází z předpokladu specifického německého přístupu k měnové politice v kombinaci s důrazem na fiskální disciplínu. V současné krizi eurozóny je vliv ordoliberalismu nejvíce viditelný v německém postoji k cenové stabilitě a obraně nezávislosti ECB. Jak Maastrichtská smlouva, tak Fiskální kompakt nesou známky „rukopisu“ Německa (Berghahn, Young 2010: 9). Dle tohoto argumentu, můžeme německou měnovou politiku charakterizovat jako silně protiinflační, což je jeden z hlavních prvků ordoliberalismu. Hlavním úkolem měnových reforem od roku 2011 byla snaha zvýšení nebo obnovení konkurenceschopnosti zemí eurozóny a zároveň důraz na to, že není doprovázena

žádnými inflačními tendencemi. Tyto cíle jednoznačně sdílí prvky ordoliberalního myšlení. Konkurenceschopnost je základní hodnotou a cílem ordoliberalismu, a je považována za klíč k oživení evropské ekonomiky. Cesta k tomuto oživení vede přes více či méně drastické úsporné opatření spolu se strukturálními reformami. Obnovení konkurenceschopnosti nastane, pokud investoři na finančních trzích budou mít jistotu, že příslušná země je schopná řídit a snižovat svůj státní dluh (Biebricher 2014: 7–8). Skutečnost vytvoření určitého řádu či rámce pravidel jistě není typická pouze pro ordoliberalismus. Specifický je ale princip ručení (Haftungsprinzip) a otázka morálního hazardu. Opatření, jako jsou rozsáhlé půjčky prostřednictvím EFSF, EFSM a ESM, nákupy dluhopisů ze stran ECB tedy nejsou v souladu s principy ordoliberalismu (Berghahn, Young 2013: 9).

Důležité je zmínit, že přesto, že vstup do eurozóny je v praxi vázán konvergenčními kritérii a dodržováním Paktu stability a růstu, který prosazovala především německá vláda z obavy z toho, že některé členské země nebudou dodržovat protiinflační politiku. Součástí paktu jsou také peněžní sankce, které může Evropská komise po dané zemi požadovat, v případě, že po napomenutí a po vypracování plánu, jakým v budoucnu, tyto kritéria opět dodržovat. Země i nadále, tyto kritéria neplní. Přesto, že byly Německo a Francie prvními zeměmi, které tento pakt nedodržely, Komise finanční sankce nikdy neuplatnila, a to ani později vůči žádné členské zemi. To do značné míry snižuje váhu těchto pravidel, protože jejich dodržování není v praxi nijak striktně vyžadováno. Kromě toho, když se krize eurozóny zhoršila, byla opatření, jako nouzové půjčky a nákupy dluhopisů, viděna jako nutnost, aby se zabránilo rozšíření krize z Řecka na jiné členské státy eurozóny. Tyto zkušenosti vyvolávají pochybnosti o tom, zda přísná pravidla ordoliberalismu mohou pomoci, vyřešit vážnou finanční krizi. Profesor Hans Werner Sinn⁴³, ekonom ordoliberalní školy, vysvětluje, že *„ordoliberalní principy mohou chránit před vznikem krize, ale jsou méně efektivní v případě jejího řešení“* (Sinn 2011: 267). Krize eurozóny také ukázala na rozdílnost názorů mezi členskými státy. Na jedné straně stojí země jako Německo, jejichž prioritou je fiskální disciplína a cenová stabilita, zahrnující limitovanou velikost státního dluhu neboli tzv. dluhovou brzdu. Na druhé straně jsou země, které zastávají názor, že ekonomický růst by měl být hlavním cílem. Princip ekonomického růstu zastávají především země s levicovými vládami, jako například Francie a také země,

---

⁴³ Hans Werner Sinn je profesorem ekonomie a veřejných financí na univerzitě v Mnichově a prezidentem Institutu pro ekonomický výzkum. Zabývá se především problematikou krize eurozóny.

které se staví proti zavedení úsporných opatření, tedy Řecko, Itálie a Španělsko (Siems, Schnyder 2013: 16–17).

3.1 Evropský stabilizační mechanismus (ESM) a Fiskální kompakt

Německo přijalo ustavení ESM s cílem stabilizovat měnovou unii v době hluboké krize. Německá vláda musela připustit, že krize ohrožuje samotnou existenci HMU, a je tedy nutno reagovat pragmaticky. Nicméně ustanovení ESM příliš nekoresponduje s principy ordoliberalismu, protože podobně jako eurobondy vede k společné odpovědnosti, vůči které se vymezuje. Do analýzy bylo ESM zahrnuto, protože právě německá negativní reakce na jeho schválení koresponduje s myšlenkami ordoliberalismu a protože negativní reakce proti účasti Německa zde byla nejintenzivnější. Již dříve Německo porušilo svou politiku tím, že schválilo ustavení EFSF a EFSM a také schválilo půjčky pro Řecko, Kypr a úvěrové balíčky pro Irsko a Portugalsko. Výměnou za to prosazovalo Německo bezprostředně po schválení první půjčky pro Řecko, aby členské státy implementovaly měnové restriktce do vnitrostátních právních předpisů. Obdobnou reakcí bylo i prosazování Fiskálního kompaktu po schválení ESM. Mezi ESM a Fiskálním kompaktem existuje velmi úzká vazba, což je patrné v pátém bodě preambule Smlouvy o ustavení ESM. Dne 9. prosince 2011 se hlavy členských států a předsedové vlád členských států, jejichž měnou je euro, dohodli na vytvoření silnější hospodářské unie včetně nové fiskální dohody a posílení koordinace hospodářských politik, což má být realizováno prostřednictvím mezinárodní dohody – Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě hospodářské a měnové unie (dále Fiskální kompakt či SSKS). Fiskální kompakt přispěje k užší koordinaci správy veřejných financí v rámci eurozóny s cílem zabezpečit její trvalou a stabilní podobu. Zasedání Evropské rady předcházely Francouzsko-německý summit, na kterém se Angela Merkelová a Nicolas Sarkozy dohodli na návrzích řešení dluhové krize. Tyto návrhy zaslali Hermanu Van Rompuyovi, aby je představil na summitu Evropské rady ve dnech 8.–9. prosince 2011. Návrhy byly následující:

1. Zavedení automatických sankcí v případě, že stát nedodrží předepsaný schodek státního rozpočtu. Sankce by měla být zrušena pouze dvoutřetinovou většinou ER.

2. Zlaté pravidlo vyrovnaného rozpočtu. Ve všech státech EU nebo alespoň v zemích eurozóny by měly být zavedeny povinné stropy státního dluhu.
3. Odpovědnost soukromého sektoru. EU usiluje o zapojení soukromých věřitelů v souladu s pravidly MMF.
4. Německo a Francie prosazují přijetí ESM do roku 2012.
5. Hlavy členských států a předsedové členských vlád států eurozóny by se měli setkávat jednou měsíčně jako orgán ekonomických záležitostí. Cílem schůzek má být zvýšení konkurenceschopnosti a ekonomický růst.
6. Německo a Francie má plnou důvěru v ECB a prosazuje její nezávislost. Staví se však proti eurobondům. „*Společná odpovědnost za dluhy nemá smysl,*“ uvedl svého času Nicolas Sarkozy.
7. Angela Merkelová a Nicolas Sarkozy zdůraznili zásadní význam francouzsko-německé spolupráce, která má vyslat signál investorům po celém světě, že Evropa bude respektovat pravidla úrovně dluhu, bude platit své dluhy a podpoří ekonomický růst.

V závěrech tohoto summitu lze nalézt principy ordoliberalismu, především v prosazování nezávislosti a nadřazenosti ECB, dále v zavedení automatických sankcí a přísnějších fiskálních pravidel. Tato názorová shoda ohledně fiskální disciplíny mezi Německem a Francií skončila po francouzských prezidentských volbách v roce 2012, kdy se prezidentem Francie stal socialistický kandidát François Hollande. Již před svým zvolením deklaroval, že požaduje změny Fiskálního paktu, jinak jej nepodpoří (The Economist 2012b).

3.1.1 ESM

Na zasedání Evropské rady v říjnu 2011 bylo dohodnuto zřízení stálého krizového mechanismu ESM, který měl v polovině roku 2013 nahradit EFSM. ESM vznikl na základě mezinárodní dohody mezi členskými státy eurozóny a stojí mimo institucionální rámec EU. To znamená, že na rozdíl od EFSF, jenž byl postaven na státních garancích za emitované dluhopisy, byl ESM založen členskými státy eurozóny jako nadnárodní finanční instituce hospodařící s vlastním kapitálem (Francová, 2012, s. 139–140). Schválený základní kapitál je 704 798 700 000 eur, dělí se na 7 047 987

akcií, z nichž každá má nominální hodnotu 100 000 eur.⁴⁴ Členové ESM se neodvolatelně a bezprostředně zavazují poskytnout svůj příspěvek do schváleného základního kapitálu v souladu s klíčem na určení jejich příspěvků (viz Tabulka 10). Čistá zápůjční kapacita ESM byla stanovena na částku 500 miliard eur (článek 8 Smlouvy o ESM).

Německo podpořilo vznik ESM jako záchranného mechanismu pro vysoce zadlužené země, ale kritizovalo tuto instituci z podobných důvodů jako dluhopisy. Současný prezident Bundesbanky Jens Weidmann argumentoval, že vznik ESM je významný krok k společné odpovědnosti, protože není doprovázen převodem fiskální autority na evropskou úroveň, podobně jako eurobondy. Vláda Angely Merkelové proto prosazovala vytvoření Fiskálního kompaktu zaměřeného na posílení rozpočtové kázně a zavedení „dluhové brzdy“ do ústav členských států (Schnellenbach, Buret, 2013). Německá vláda se domnívala, že půjčky z EFSF nebo ESM by měly být pro členské země nákladné a neměly by být snadno dostupné. Německá vláda proto prosazovala vysoké úrokové sazby, aby byly půjčky z těchto fondů pro země neatraktivní a měly jakýsi odstrašující účinek. Ve skutečnosti se tak dělo již v minulosti: Řecko, Portugalsko a Irsko již dříve zaplatily úrokové sazby, které výrazně převyšovaly náklady na refinancování. Na summitu v červenci 2011 bylo rozhodnuto, že úrokové sazby budou sníženy.⁴⁵ Německá politická strana FDP, koaliční partner CDU/CSU, se k vytvoření ESM stavěla velmi kriticky. FDP dlouhodobě kritizuje euro, půjčky a je považována za největšího zastávce ordoliberalních myšlenek. Pět poslanců FDP vytvořilo společně s pěti poslanci CDU koalici proti ESM, kterou podporovala i Asociace daňových poplatníků. Předseda asociace Karlheinz Dake uvedl: *„Finanční půjčky zemím eurozóny, zejména ze strany německého plátce, nemohou být řešením měnové krize. Euro má budoucnost pouze v odpovědnosti.“* Poslanci FDP vedli v roce 2012 kampaň proti vytvoření ESM. Iniciovali také referendum, aby celá FDP hlasovala proti ESM v parlamentu. V referendu se 44 % členů strany vyjádřilo proti ESM. Poslanci FDP ale nebyli nuceni respektovat výsledky referenda (MMI 2011) a odpůrci ESM neměli ve své straně dostatečnou podporu. Dne 29. 6. 2012 tedy Bundestag

---

⁴⁴ Autorka našla při studiu Smlouvy o zřízení Evropského mechanismu pro stabilitu (ESM) ve slovenské verzi chybu v hodnotách celkového kapitálu a počtu akcií. Byl napsán e-mail na sekretariát ESM, který odpověděl, že ihned informuje slovenskou vládu, aby chybu opravila. ESM odpovídá pouze za anglický překlad smlouvy.

⁴⁵ V případě Řecka činila úroková sazba 5 % v případě prvního záchranného programu, u druhého záchranného programu byla snížena na 4 %.

schválil účast Německa v ESM, změnu článku 136⁴⁶ a Fiskální kompakt. Pro přijetí ESM hlasovalo 491 členů Bundestagu, 111 hlasovalo proti a 6 členů se zdrželo hlasování. Pro přijetí Fiskálního kompaktu hlasovalo 493 členů, 106 hlasovalo proti a 5 se zdrželo hlasování. Pouze členové strany Die Linke hlasovali jednomyslně proti těmto legislativním balíčkům (Deutscher Bundestag 188, Sitzung, 2012).

Po schválení Bundestagem bylo podáno celkem sedm ústavních stížností k Německému ústavnímu soudu (Bundesverfassungsgerichts, BVerfG) s požadavkem na blokování německé účasti v ESM. Jednu z nich podala i politická strana Die Linke, a to vůči rozhodnutí Bundestagu. Významným žadatelem byla bývalá ministryně spravedlnosti Herta Däubler-Gmelinová zastupující sdružení Mehr Demokratie⁴⁷. Toto sdružení podpořilo více než 37 tisíc obyvatel a byla to tedy největší kolektivní stížnost podaná k ústavnímu soudu.

Německý ústavní soud má pravomoc přezkumu ratifikace smluv a prováděcích aktů na základě toho, že integrace v EU může nastat pouze prostřednictvím posílení ústavní integrace v rámci Základního zákona⁴⁸. Evropská integrace tedy není zakořeněná výlučně ve smlouvách EU, ale i v samotné německé ústavě. Německý ústavní soud je jediný v EU, který neuznává nadřazenost primárního práva EU ani rozhodnutí Soudního dvora v Lucemburku. Ústavní soud vymezil čtyři podmínky nutné pro německou účast v ESM a na Fiskálním kompaktu:

1. zachování rozpočtové stability Bundestagu;
2. účast na záchranném programu na základě předchozího souhlasu Bundestagu;
3. zajištění vlivu Bundestagu na nakládání s finančními prostředky;
4. omezenou účast na velkých záchranných programech (Evropská komise, 2014).

Dne 12. 9. 2012 rozhodl Ústavní soud o zamítnutí dočasného soudního zákazu ratifikace smlouvy o ESM a Fiskálního kompaktu spolkovým prezidentem Joachimem

---

⁴⁶ Změna článku 136 znamená, že do Smlouvy o fungování EU je přidáno: „Členské státy, jejichž měnou je euro, mohou zavést mechanismus stability, který bude aktivován v případech, kdy to bude nezbytné k zajištění stability eurozóny jako celku. Poskytnutí jakékoli požadované finanční pomoci v rámci tohoto mechanismu bude podléhat přísné podmíněnosti.“ (Smlouva o ustavení ESM 2012)

⁴⁷ Mehr Demokratie je celostátní nevládní sdružení, které prosazuje přímou demokracii a zapojení občanů, reformu volebního zákona na všech politických úrovních v Německu a v Evropské unii (Mehr Demokratie).

⁴⁸ Základní zákon (Grundgesetz) je ústava Spolkové republiky Německo. Platí ve všech šestnácti spolkových zemích a byl vyhlášen 23. 5. 1949 (Bundestag).

Gauckem, ovšem za předpokladu, že maximální limit základního kapitálu Německa bude 190 miliard eur. Tento limit nesmí být navýšen bez souhlasu Bundestagu. Druhou podmínkou je informování Bundestagu o všech relevantních krocích (European SSAs 2012). Prezident Joachim Gauck ratifikoval smlouvy 14. 9. 2012 poté, co členové ESM schválili podmínky Ústavního soudu. Dne 18. 3. 2014 vyslovuje Ústavní soud své konečné rozhodnutí ve věci ESM. Soud požaduje po německých zákonodárcích, aby zajistili, že žádné rozhodnutí nebude moci být přijato bez účasti Německa. Německo má v ESM právo veto, protože jeho celkový kapitál tvoří 27 %, tedy dostatek pro blokační menšinu. Na schválení rozhodnutí je potřeba dvoutřetinové většiny členů, kteří dohromady tvoří nejméně dvě třetiny hlasovacích práv. Na základě čl. 4 odst. 8 Smlouvy o ustavení ESM ztrácí země, která není schopná splácet své závazky, hlasovací právo (Smlouva o ustavení ESM). V tomto kontextu lze zmínit obavy kritiků především z menších států z jednomyslného hlasování. Zdůrazňují riziko, že kterýkoli členský stát může svůj souhlas s poskytnutím pomoci podmiňovat například přijetím přísných opatření v oblasti hospodářské politiky. Přestože nastavení kondicionalit je především v pravomocích Evropské komise, nelze vyloučit situace, kdy členský stát žádající o pomoc bude čelit velmi přísným požadavkům v oblasti hospodářské politiky ze strany členských států (Francová, 2012, s. 144). Dále je vhodné zmínit, že generálním ředitelem⁴⁹ ESM je Klaus Regling. O osobě Reglinga se vyjádřil např. německý europoslanec z CSU Alexander Radwan, který je přesvědčen, že Regling se bude zasazovat o to, aby zajistil trvalou nezávislost Bundesbanky a ECB (Politico, 2014). Marco Buti⁵⁰ se vyjádřil, že Klaus Regling má „velmi blízko k německému způsobu myšlení, pokud jde o prosazování stability na prvním místě.“ (Turner 2015)

3.1.2 Fiskální kompakt

Fiskální kompakt vychází z návrhu Německa a Francie popsaného výše. Hlavy a předsedové vlád členských států se dohodli na hlavních ustanoveních Fiskálního kompaktu na summitu Evropské rady ve dnech 8.– 9. prosince 2011. Po následných jednáních byla smlouva dne 2. března 2012 podepsána 25 z 27 států EU. Jedinými zeměmi, které smlouvu nepodepsaly, byla Velká Británie a Česká republika. Vláda

---

⁴⁹ Generální ředitel ESM je nadřazený ostatním zaměstnancům ESM a je jmenován Radou guvernérů na dobu 5 let (čl.7 ods. 4 Smlouva o ustavení ESM).

⁵⁰ Marco Buti je generální ředitel Generálního ředitelství pro hospodářské a finanční záležitosti (DG ECFIN).

České republiky schválila v roce 2014 přistoupení k Fiskálnímu paktu. Smlouva však nezískala dostatečnou podporu v Poslanecké sněmovně⁵¹. Na evropské úrovni smlouva vstoupila v platnost 1. ledna 2013. Podmínkou byla na základě čl. 14 odst. 2 ratifikace smlouvy ve dvanácti zemích, jejichž měnou je euro. Doposud smlouvu ratifikovalo celkem 21 zemí, poslední byla Belgie (viz Tabulka 11). Hlavním cílem této mezivládní smlouvy je zajistit stabilitu eurozóny. Členské země EU jejím schválením souhlasí s tím, že posílí jeden z pilířů hospodářské a měnové unie přijetím pravidel, jejichž účelem je zajistit rozpočtovou kázeň. Dále přispěje ke koordinaci hospodářských politik a zlepší řízení eurozóny (čl. 1 odst. 1 Fiskální pakt). Podle Angely Merkelové je jediným způsobem, jak zabránit, aby se krize eurozóny opakovala, zakotvení rozpočtových pravidel ve smlouvách EU. Díky tomu by měla EU pravomoc uvalit přísné tresty na země, které nedodrží limity dohodnutého deficitu. Merkelová chce, aby ostatní země eurozóny kopírovaly německou rozpočtovou kázeň. Německo začlenilo do svého ústavního práva dluhovou brzdu (Schuldenbremse) již v roce 2009 (BBC, 2012).

Hlavní body smlouvy jsou následující:

1. Bilance veřejných financí je z hlediska příjmů a výdajů vyrovnaná nebo v přebytku.
2. Strukturální deficit⁵² rozpočtu nesmí přesáhnout 0,5 % HDP. Pohybuje-li se úroveň státního dluhu výrazně pod hodnotou 60 %, mohou mít země deficit až ve výši 1 % HDP.
3. Tato pravidla musí nabýt platnost ve vnitrostátním právním řádu nejpozději do jednoho roku od vstupu smlouvy v platnost, a to prostřednictvím závazných předpisů trvalého (nejlépe ústavního) charakteru⁵³.
4. V případě neplnění pravidel může členský stát nebo více členských států na základě posouzení Komise nebo vlastní analýzy situace tuto záležitost předložit Soudnímu dvoru. Zjistí-li soud, že příslušná země povinnosti neplní, soud má právo uložit jí zaplacení peněžních sankcí, ty však nesmí překročit hranici 0,1 % HDP země.

---

⁵¹ Proti přijetí Fiskálního paktu se postavila především ODS a hnutí Úsvit (CT24 2012).

⁵² Výchozí saldo veřejných rozpočtů zahrnuje celkové saldo veřejných rozpočtů upravené o mimořádné položky. Na takto definované saldo se aplikuje metoda očištění o vliv hospodářského cyklu a výsledkem je strukturální deficit veřejných rozpočtů (Bezděk, 2001).

⁵³ Tato smlouva je implementována do ústavního řádu Německa, Itálie, Španělska, Slovinska, Slovenska a Litvy.

5. Tato povinnost neplatí, jestliže se proti navrhovanému rozhodnutí vyjádří kvalifikovaná většina států eurozóny.
6. Jestliže poměr veřejného dluhu země k HDP překračuje referenční hodnotu 60 %, země je povinná tento poměr snižovat průměrným tempem jedné dvacetiny za rok.
7. Členské země se zavazují, že budou usilovat o hospodářskou politiku, která podporuje fungování HMU prostřednictvím podpory konkurenceschopnosti. Dále se zavazují k podpoře zaměstnanosti a posilování finanční stability.
8. Hlavy a předsedové vlád členských států, jejichž měnou je euro, se neformálně scházejí na zasedáních Eurosummitů společně s předsedou Evropské komise. Dále je přizván prezident ECB. Zasedání se konají nejméně dvakrát ročně (Smlouva o stabilitě koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii 2012).

Smlouva odráží širokou shodu panující v Německu, tedy striktní nesouhlas s intervencemi ECB a jednostranné soustředění na fiskální přísnost⁵⁴. Na základě zprávy vydané Eurobarometrem v roce 2014 lze tvrdit, že tato shoda panuje i mezi veřejností. Německo bylo zemí, která se postavila nejnegativněji k eurobondům, jen 19 % veřejnosti se vyjádřilo ve prospěch eurobondů. Druhou možností bylo zavedení daně z finančních transakcí. Zde byla podpora Německé veřejnosti ze všech států nejvyšší, a to 72 % (Standard Eurobarometer Spring, 2014).

Fiskální smlouva obsahuje celou řadu ordoliberalních prvků. Především jde o snahu vytvořit pevně daná pravidla, která mají vést k ekonomickému růstu bez pozdějších finančních stimulů ve formě půjček ESM a IMM. Důležité je také zavedení sankcí. Ordoliberalové požadovali návrat k vyšší míře ručení. Zastávali názor, že vyšší míra ručení za závazky snižuje míru nejistoty v ekonomiku.

Fiskální smlouva zpřísnila cíle rozpočtového deficitu, po vzoru německé dluhové brzdy. Pro Němce to představuje rozšíření ordoliberalního myšlení v celé EU (Crespy, Schmidt 2014: 1095). Lze tedy předpokládat, že i v budoucnu bude Německo vždy prosazovat zavádění přísnějších pravidla, které považuje za nejvhodnější řešení krize a prostředek kontroly nezodpovědné fiskální politiky států. Přísnější fiskální pravidla nemusí být, ale nejvhodnějším řešením především pro zadlužené jižní státy. Jejich

---

⁵⁴ Pojem „*Fiscal austerity*“ stále nemá český ekvivalent. Jan Macháček považuje za nejvhodnější používat termín *fiskální přísnost* (Macháček, 2013).

ekonomiky stále nevykazují příliš příznivý ekonomický růst, a tak mohou tyto přísnější fiskální pravidla a zavádění reforem způsobovat ještě větší zadlužování.

4. Německé politické strany ordoliberalismus a krize eurozóny

Programy přijaté politickými stranami jsou jen zřídka tvořeny jediným prvkem ekonomického myšlení. Prvky ordoliberalismu můžeme pozorovat u většiny německých politických stran. Hlavní německý ekonomický věří, že cesta jak výrazně snížit deficity a zavést ekonomický růst je fiskální konsolidace veřejných financí.

Podle ordoliberalismu snižování deficitů snižuje riziko budoucí platební neschopnosti a zároveň znamená menší státní dluh a méně vládních výdajů nižší zdanění v budoucnosti. To vše má zvýšit důvěru soukromého sektoru, což vede k vyšším investicím. To znamená, že zavádění úsporných opatření nemusí vést k hluboké recesi, ale spíše ke zlepšení budoucího ekonomického růstu. V otázce řešení krize eurozóny můžeme konstatovat, že existuje konsenzus mezi velkými vládními stranami. V opozici stojí levicová Die Linke a Alternativa pro Německo, která v parlamentních volbách získala 4,7 %, volební hranici sice nepřekročila, ale ukazuje to na, vzrůstající negativní postoj v EU a eurozóně v německé společnosti.

4.1 Die Linke

Die Linke byla založena v roce 2007, sloučením Die Linkspartei.PDS⁵⁵ a Arbeit & soziale Gerechtigkeit – Die Wahlalternative (WASG)⁵⁶ (Die Linke). Jejím primárním cílem je přestavba evropské hospodářské politiky prostřednictvím regulace trhu, kontroly finančních trhů, harmonizace daní a zavedením daně z finančních transakcí (Die Linke 2011). Přístup Die Linke je značně odlišný od německého ordoliberalního přístupu. Prosazují větší kontrolu bank a finančních trhů. Podporuje zavedení daně s finančních transakcí jako prostředek řešení dluhové krize (Volební program Die Linke 2013⁵⁷). Daně z finančních transakcí podporovala CDU/CSU v roce 2012, kdy byla v koalici s FDP. FDP se stavěla k daním velmi negativně. Argumentovala že, zavedení

---

⁵⁵ V roce 2005 byla Strana demokratického socialismu PDS přejmenována na Die Linkspartei.PDS. Strana vznikla z Jednotné socialistické stran Německa (SED). Vládnoucí komunistické strany v Německé demokratické republice (NDR).

⁵⁶ Práce a sociální spravedlnost - volební alternativa byla založena v roce 2005 především bývalými členy SPD a členy odborů, kteří byli nespokojeni s vládní politikou. Považují se za levicovou alternativu k SPD (Schubert, Klein 2011).

⁵⁷ Die Linke ve své volebním programu 2013 uvádí, že je jedinou politickou stranou, jejichž kampaň není podporována příspěvky bank nebo velkých korporací (Volební program Die Linke 2013).

těchto daní podpoří, jen pokud bude zavedena ve všech členských státech EU, především ve Velké Británii. Die Linke vyjádřila podporu CDU/CSU prosadit daň z finančních transakcí v Evropě i přes odpor FDP (Löttsch 2012).

Na rozdíl od německého hlavního názorového proudu. Die Linke stojí proti strukturálním reformám, které prosazuje koalice CDU/CSU a SPD v zadlužených zemích. Dle Die Linke mají vliv na rostoucí nerovnosti a cílí na stále větší sektor s nejnižšími mzdami. *„Jestliže chcete jednotou Evropu, přestaňte ponižovat ostatní země a diktovat jim reformy, které vezmou jejich mladé generaci každou perspektivu.“* (Sara Wagenknecht 2015)

Poslanci Die Linke Saira Wagenknecht, Gregor Gysi a Katja Kipping uspořádali protest proti podepsání Fiskálního paktu a ESM. Strana Die Linke byla jediná, která v Bundestagu hlasovala jak proti Fiskálnímu paktu, tak ESM. Die Linke podporuje společné eurobondy jako řešení krize eura.

4.2 Sociálnědemokratická strana Německa (SPD)

V reakci na krizi eurozóny SPD usiluje o soulad myšlenky rozpočtové odpovědnosti s evropskou solidaritou. SPD podpořila záchranné balíčky pro zadlužené země, ale trvala na zavedení úsporných opatření jako podmínky pro podporu. SPD proto podpořila Pakt stability a růstu. Avšak uznala, že úsporná opatření budou mít negativní vliv na hospodářský růst, proto prosazovala vytvoření strategie růstu a investiční program. SPD se stavěla kladně ke snížení úrokových sazeb záchranných půjček pro Řecko, Irsko a Portugalsko. Byla v opozici k většinovému německému postoji, že země měly platit sankční úroky z půjček EFSF a ESM. Na rozdíl od CDU/CSU a FDP prosazovala strana v období před volbami 2013 užší koordinaci hospodářské politiky na evropské úrovni. Vyjádřila podporu směrem k eurobondům (Steinmeier, Steinbrück 2010). Dokumenty strany, ale zdůrazňují, že mohou být pouze součástí dohody, která by zahrnovala mnohem přísnější fiskální pravidla. Po volbách v roce 2013, kdy se SPD stala součástí vládní koalice společně s CDU/CSU panuje mezi těmito politickými stranami názorový soulad. SPD se nyní staví proti eurobondům a podporuje zavádění přísnějších měnových reforem a pravidel v zadlužených státech.

4.3 CDU/CSU

Křesťanská a demokratická unie (CDU) a její bavorská sesterská strana CSU vychází z tradice poválečného sociálně tržního hospodářství. V krizi eura vidí nedostatky fiskální disciplíny jako primární příčiny krize státního dluhu, a proto vyzývá k úsporným opatřením a fiskálnímu dohledu ve snaze zvýšit produktivitu a růst Evropy.

CDU se staví především proti společným dluhopisům, odvolává se na doložku o neposkytnutí finanční pomoci, která je součástí Paktu stability a růstu. Dlouhodobě prosazuje strana jako řešení krize zavádění strukturálních reforem a přísnějších fiskálních pravidel. Strana podporuje zavedení daně s finančních transakcí (Löffler 2013). Dále strana prosazuje především nezávislost ECB a odmítá jakoukoli monetarizaci vládního dluhu.

Strana CSU je zastává více euroskeptický postoj vůči EU. CSU byla pro odchod Řecka z eurozóny tzv. Grexit. CSU se staví vůči eurobondům ještě odmítavější postoj CDU. (Cline, Wollf 2012)

4.4 Svobodná demokratická strana (FDP)

FPD je liberální strana založena v roce 1948. Strana klade hlavní důraz na občanské a ekonomické svobody. Po volbách v roce 2009 byla strana koaličním partnerem CDU/CSU (Henning 2009). Ze všech pěti hlavních politických stran v Německu byla pozice FDP během krize eurozóny nejbližší ordoliberalnímu přístupu. Rainer Brüderle, předseda parlamentní frakce FDP, zdůraznil, že měnová stabilita představuje základní státní a veřejný zájem Německa (Handl 2013).

FDP zastávala názor, že zadlužené země eurozóny, které mají problém získat přístup na finanční trhy, jsou v této situaci v důsledku svých vlastních politických chyb. Proto strana prosazuje přísná úsporná opatření a strukturální reformy. Strana věří, že součástí záchranných úvěrů by měly být vysoké úrokové sazby. Tím by se úvěru stály pro státy méně atraktivní a vyvíjel, tak tlak na stát snižovat rozpočtové deficity a prosazovat strukturální reformy (Weiland 2012). Strana požaduje automatické sankce za porušení Paktu stability a růstu a přísnější kontrolu státního rozpočtu. Strana nevěří v koordinaci hospodářské politiky eurozóny na evropské úrovni. FDP politici varují před možnými inflačními riziky vyplývajícími z nákupů dluhopisů ECB. Strana se staví

velmi odmítavě vůči eurobondům (Brüderle 2012). Německý ministr hospodářství Philipp Rösler uvedl že: *V Evropě musí každý členský stát převzít svou vlastní odpovědnost, a proto považují společné eurobondy za špatnou cestu. Pro Německo by společné dluhopisy znamenaly vyšší úrokové sazby a byly by, tak na úkor německých daňových poplatníků.*“ (Rösler 2011) Část poslanců FDP se rozhodlo uspořádat vnitrostranické referendum o účasti Německa v ESM. Blíže jsem se této problematice věnovala již v kapitole o ESM. Referendům nebylo závazné a nezískalo dostatečnou podporu.

V parlamentních volbách 2013 strana nepřekročila volební hranici 5 % a poprvé od svého založení se nedostala do Bundestagu. Osudným se FDP stala hlavně předvolební kampaň, ve které nedokázali najít silné téma (CT24 2013c). Dalším důvodem byly neshody uvnitř strany. Hned po volbách podal předseda strany Philipp Rösler demisi.

4.5 Svaz 90/Zelení

Svaz 90/ Zelení jsou zastánci přísnějšího dohledu nad finančním trhem, daně z finančních transakcí, zrušením premií ve finančních službách, navíc částečné znárodnění bank a finančních institucí. Strana podporuje zavádění fiskálních úspor v zadlužených státech. Avšak z jiného důvodu než politické strany ordoliberalní teorie. Tvrdí, že v ekonomice bez hospodářského růstu není veřejný dluh udržitelný, a proto by měly být v rovnováze především veřejné rozpočty. Úsporná opatření sama o sobě, ale podle strany nestačí k řešení krize eurozóny. Strana podpořila zřízení ESM, ve kterém vidí možné řešení krize eurozóny. Kriticky se strana stavěla k Fiskálnímu paktu, nakonec jej, však v Bundestagu podpořila. Svaz 90/Zelení trvale podporuje společné dluhopisy (Bündnis 90/Die Grünen 2011). Ve velké míře podporuje finanční půjčky Německa pro Řecko, Španělsko a Portugalsko. Kritizují, široce rozšířený předsudek, že pokud Německo půjčí zadluženým zemím, peníze nikdy nedostane zpět. Podle Svazu 90/Zelení naopak německá ekonomika profituje z krize eurozóny (Bündnis 90/Die Grünen 2014). Usilovali o poskytnutí těchto dluhopisů a podporu růstu národních ekonomik místo neustálých rozpočtových škrťů. Kritizují dokonce trvání na přebytečném zahraničního obchodu Německa (Handl 2013).

Tabulka 12. Postoj německých politických stran k ekonomickým otázkám eurozóny

	CDU/CSU	FDP	SPD	Svaz 90/ Zelení	Die Linke
Strana favorizuje s Paktem Stability a růstu	Ano velmi	Ano velmi	Ano velmi	Ano	Proti
Strana podporuje politiku ECB nakupovat dluhopisy ze zemí EMU (Španělsko, Irsko)	Rozhodně ne	Rozhodně ne		Ano	Ano
Strana podporuje eurobondy	Rozhodně ne	Rozhodně ne	Ne*	Ano	Ano
Strana věří, že by země, které čerpají půjčky z EFSF/ESM by měly platit vyšší úrokové sazby	Spíše ne	Rozhodně Ano	Ne	Ne	Ne
Podpora daně z finančních transakcí	Ano	Ne	-	Ano	Ano

Zdroj: Autorka, *SPD podporovala eurobondy v období před parlamentními volbami 2013

Závěr

Bakalářská práce se zabývala kroky a postoji Německa při řešení krize eurozóny. Cílem práce bylo zjistit, zda má na politiku Německa během řešení krize vliv ekonomická teorie ordoliberalismu. V první kapitole byla představena ekonomická teorie ordoliberalismu. Byl zde popsán vznik a vývoj ordoliberalismu a definovány jednotlivé principy této teorie, které se staly klíčovým prvkem pro analýzu vlivu ordoliberalismu na německou politiku. Druhá kapitola se věnovala příčinám vzniku dluhové krize. Dluhová krize eurozóny započala v roce 2009. Prvním členským státem eurozóny zasaženým dluhovou krizí bylo Řecko. V dubnu 2010 muselo požádat o financování ze zdrojů Evropské unie (EU) a z Mezinárodního měnového fondu (MMF). V listopadu 2010 jej následovalo Irsko a v dubnu 2011 Portugalsko. V roce 2012 požádaly o finanční pomoc Španělsko a Kypr. Druhá kapitola bakalářské práce, která se věnuje příčině vzniku dluhové krize obecně a poté v jednotlivých zasažených zemích, označovaných také jaké státy PIIGS ukázala, že příčina dluhové krize není ve všech zemích stejná. V Portugalsku, Španělsku a na Kypru nebylo na rozdíl od Řecka primární příčinou dluhové krize zadlužení veřejného sektoru, ale zadlužení sektoru soukromého. Třetí kapitola bakalářské práce se zabývala kroky a postoji Německa při řešení krize eurozóny. Cílem práce bylo zjistit, zda má na politiku Německa během řešení krize vliv ekonomická teorie ordoliberalismu. Nejvýraznější pozornost byla věnována zřízení ESM a podepsání Fiskálního kompaktu. Vliv ordoliberalismu byl analyzován především na případech zřízení Evropského stabilizačního mechanismu (ESM) a podepsání Fiskálního paktu. Dále práce zkoumala postoj německých politických stran ke krizi eurozóny a zavádění jednotlivých protikrizových řešení. V úvodu bakalářské práce byly vymezeny následující tři výzkumné otázky:

- 1. Lze pozorovat prvky ordoliberalismu v postoji Německa k eurozóně?*
- 2. Byl postoj německých politických stran vůči eurozóně v roce 2013 kritičtější než v roce 2009?*
- 3. Lze považovat strany CDU/CSU a FPD za hlavní zastánce ordoliberalismu ?*

Na základě provedené analýzy postoje německé vlády při zřízení ESM a Fiskálního paktu se podařilo nalézt odpovědi na tyto otázky. Lze konstatovat, že

Seznam pramenů a literatury

„Annual Economic Report 2014/15“ *The German Council of Economic Experts*, 12. 11. 2014 (online, Pdf). Dostupné z: <http://www.sachverstaendigenrat-wirtschaft.de/fileadmin/dateiablage/gutachten/jg201415/JG14_press_eng.pdf>(15. 2. 2016)

„Cyprus successfully exits ESM programme“ *ESM*, 31. 3. 2016 (online). Dostupné z: <<http://www.esm.europa.eu/press/releases/cyprus-successfully-exits-esm-programme.htm>>(10. 4. 2016)

„Eurogroup Statement on Cyprus“ *Eurogroup*, 25. 3. 2013 (online, Pdf). Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/spain/pdf/acuerdo-eurogrupo-chipre.pdf>>(15. 2. 2016)

„FDP ESM Referendum May Fail Due To Low Turnout“ *MMI*, 4. 12. 2011 (online). Dostupné z: <<https://mninews.marketnews.com/content/germany-press-fdp-esm-referendum-may-fail-due-low-turnout>>(15. 2. 2016))

„First quarter of 2015 compared with fourth quarter of 2014“ *Eurostat*, 22. 6. 2015 (online, Pdf). Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6923259/2-22072015-AP-EN.pdf/bf173a0e-0eba-4ab9-878c-6db8d1f6452b>>(15. 2. 2016)

„Frequently Asked Questions on the European Stability Mechanism“ *ESM*, 8. 11. 2012 (online, Pdf). Dostupné z: <www.esm.europa.eu/FAQ%20ESM%2008102012/.pdf>(15. 2. 2016)

„German Constitutional Court decisions on EU anti-crisis measures, *European Commission* July 2014 (online, Pdf). Dostupné z: <[http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140568/LDM_BRI\(2014\)140568_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140568/LDM_BRI(2014)140568_REV1_EN.pdf)>(15. 2. 2016)

„Hospodářská a měnová unie (HMU)“ *Evropská centrální banka*, 2016 (online). Dostupné z: <<https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.cs.html>>(20. 1. 2016)

„Merkel begrüßt italienischen Reformkurs“ Die Bundesregierung, 22. 1. 2015 (online). Dostupné z: <<https://www.bundesregierung.de/Content/DE/Reiseberichte/2015-01-22-besuch-merkel-italien.html>>(15. 2. 2016)

„Metodiky ESA 95, GFS 1986 a GFS 2001“ *Ministerstvo financí ČR*, 11. 2. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.mfcr.cz/cs/legislativa/metodiky/2012/metodiky-esa-95-gfs-1986-a-gfs-2001-9577>> (20. 1. 2016)

„Pomoc zemím v potížích“ *Evropská komise*, 2014 (online). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/economy_finance/explained/the_financial_and_economic_crisis/assisting_countries_in_trouble/index_cs.htm> (15. 1. 2016)

„Selbstverständnis der CDU“ *CDU*, (online). Dostupné z: <<https://www.cdu.de/artikel/selbstverstaendnis-der-cdu>>(15. 2. 2016)

„Stenografischer Bericht 188. Sitzung“ *Deutscher Bundestag*, 29. 6. 2012 (online, Pdf). Dostupné z: <<http://dip21.bundestag.de/dip21/btp/17/17188.pdf>>(15. 2. 2016)

„The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey“ *European Central Bank* April 2013 (online;Pdf). Dostupné z: <<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp2.en.pdf>>(15. 2. 2016)

Arestis, Philip, „Sawyer, Malcolm. 2010. The Ongoing Euro Crisis.“*Challenge* 54(6): 6-13.

Balzli, Beat. 2010. „Greek Debt Crisis: How Goldman Sachs Helped Greece to Mask its True Debt“ *Spiegel*, 8. 2. 2010 (online). Dostupné z: <<http://www.spiegel.de/international/europe/greek-debt-crisis-how-goldman-sachs-helped-greece-to-mask-its-true-debt-a-676634.html>> (20. 1. 2016)

Barber, Tony. 2015. „Pedro Passos Coelho — Portugal’s PM defies the austerity curse“ *The Financial Times*, 5. 11. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/d2c9fa1c-6b63-11e5-8171-ba1968cf791a.html#axzz45cysoS8l>> (15. 1. 2016)

BBC. 2012. „Eurozone crisis explained“ *BBC*, 28. 9. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/business-17549970>> (15. 1. 2016)

BBC. 2012. „Italy crisis: Silvio Berlusconi resigns as PM“ *BBC* 13. 11. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-europe-15708729>>(15. 2. 2016)

BBC. 2012. „Q&A: EU fiscal treaty to control eurozone budgets“ *BBC*, 12. 3 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/world-europe-16057252>>(15. 2. 2016)

Bezděk, Vladimír. 2001. „Fiskální politika ve světle diskusí o její strukturální komponent“ *Česká národní banka*, 28. 8. 2001 (online). Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2001/cl_01_010828b.html>(15. 2. 2016)

Biebricher, Thomas. 2014. „The Return of ordoliberalis in Europe. Notes on a Research Agenda“. *Scienze Giuridiche, Scienze Cognitive e Intelligenza artificiale*

Böhm, Franz. 1950. *Wirtschaftsordnung und Staatsverfassung*. Tübingen: J. C. B. Mohr

Brüderle, Rainer. 2012. „Eurobonds sind Zinssozialismus“ *Handelsblatt*, 28. 5. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/fdp-fraktionschef-eurobonds-sind-zinssozialismus/6680888.html>>(15. 2. 2016)

Bugge, Alex, Sergio, Concelves. 2014. „Mission accomplished' as Portugal passes last bailout review“ *Reuters*, 5. 2. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.reuters.com/article/us-portugal-review-idUSBREA410GY20140502>> (15. 1. 2016)

BVerfG. 2014 „Urteil des Zweiten Senats vom 18. März 2014“ *Bundesverfassungsgerichts*. 18. 3. 2014 (online). Dostupné z: <http://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2014/03/rs20140318_2bvr139012.html>(15. 2. 2016)

Bydžovská, Marie. 2013. „Analýza problémů irských bank“ *Ústav mezinárodních vztahů Praha* 25. 2. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.iir.cz/article/analyza-problemu-irskych-bank>> (15. 2. 2016)

„CDU/CSU-Wahlprogramm 2013-2017“ 2013. *CDU/CSU*. (online, Pdf). Dostupné z: <<https://www.cdu.de/sites/default/files/media/dokumente/regierungsprogramm-2013-2017-langfassung-20130911.pdf>>(15. 2. 2016)

CT24. 2013a. „Irská ekonomika se staví na nohy, jako první zachráněná“ *Česká televize*, 13. 12. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1059085-irska-ekonomika-se-stavi-na-nohy-jako-prvni-zachranena>> (15. 1. 2016)

CT24. 2013b. „Portugalská ekonomika se odrazila ode dna. Ta řecká na to stále čeká“ *Česká televize* 8. 6. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1534636-portugalska-ekonomika-se-odrazila-ode-dna-ta-recka-na-stale-ceka>> (15. 1. 2016)

CT24. 2013c. „Horší, než se čekalo: FDP prvně v historii vypadla z Bundestagu“ *Česká televize*, 23. 9. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1073550-horsi-nez-se-cekalo-fdp-prvne-v-historii-vypadla-z-bundestagu>>(15. 2. 2016)

CT24. 2014. „Sněmovna: Fiskální pakt ano, ale s výjimkami“ *Česká televize*, 14. 5. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1034210-snemovna-fiskalni-pakt-ano-ale-s-vyjimkami>>(15. 2. 2016)

Davies, Lizzy. 2014. „Enrico Letta steps down as prime minister of Italy“ *The Guardian*, 14. 2. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2014/feb/14/enrico-letta-steps-down-italy-pm-matteo-renzi>>(15. 2. 2016)

Dědek, Oldřich. 2008. *Historie evropské měnové integrace. Od národních měn k Euru*. Praha: C. H. Beck.

„Die linke wahlprogramm 2013“. *Die Linke* (online). Dostupné zde: <http://en.die-linke.de/fileadmin/download/wahlen2013/kurzfassung_fremdsprachen/btw2013_kurzfassung_englisch.pdf>(15. 2. 2016)

Donadio, Rachel, Niki Kitsantinis. 2011. „Greek Leader Calls Off Referendum on Bailout Plan“ *The New York Times*, 3. 11. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.nytimes.com/2011/11/04/world/europe/greek-leaders-split-on-euro-referendum.html>> (15. 1. 2016)

Donatio, Rachel, Elisabetta, Povoledo. 2011. „Berlusconi Steps Down, and Italy Pulses With Change“ *The New York Times*, 12. 11. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.nytimes.com/2011/11/13/world/europe/silvio-berlusconi-resign-italy-austerity-measures.html>>(15. 2. 2016)

Eddy, Mellisa. 2013. „Cyprus Bailout Wins Easy Approval From Germany“ *The New York Times*, 18. 4. 2013 (online) Dostupné z: <<http://www.nytimes.com/2013/04/19/business/global/german-lawmakers-back-cyprus-bailout.html>>(15. 2. 2016)

Eucken, Walter. 2004. *Zásady hospodářského řádu*. Praha: Liberální institut.

European Commission 2013. „The Economic Adjustment Programme for Cyprus“ *European Commission*, Summer 2013 (online, Pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2013/pdf/ocp161_en.pdf>(15. 2. 2016)

European Commission. 2010a. „Report on Greek government deficit and debt statistics“ *European Commission*, January 2010 (online;Pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/4187653/6404656/COM_2010_report_greek/c8523cfa-d3c1-4954-8ea1-64bb11e59b3a> (20. 2. 2016)

European Commission. 2010b. „Information note on Greece“ *Eurostat*, February 2010 (online;Pdf). Dostupné z: <<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/4187653/5779465/INFO-GREECE-EN.PDF/9a5167d0-bfde-4ead-80ec-c74d75decdbb?version=1.0>> (20. 2. 2016)

European Commission. 2010c. „Regulation (EC) No 479/2009“ *European Commission*, February 2010 (online;Pdf). Dostupné z: <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0053:FIN:EN:PDF>> (20. 2. 2016)

European Commission. 2011. „The Economic Adjustment Programme for Portugal“ *Directorate-General for Economic and Financial Affairs* June 2011 (online;Pdf). Dostupné z: <http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2011/pdf/ocp79_en.pdf> (15. 1. 2016)

Evropská centrální banka. „Proč je pro vás důležitá stabilita cen?“ *Evropská centrální banka*, 2009 (online;Pdf). Dostupné z: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/whypricestability_cs.pdf?3c4094517b5893a1c8b2d1a6c2b202e5> (15. 1. 2016)

Evropská komise. 2011. „Posouzení opatření přijatých Řeckem v návaznosti na rozhodnutí Rady 2011/734/EU“. Evropská komise únor 2011 (online; Pdf). Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A52013DC0285>> (15. 1. 2016)

file:///C:/Users/Anna/Desktop/DATA%20BAKALARKA/FINAL/TEMATA_5_2013%20(1).pdf

Flanders, Stephanie. 2012. „Greece: Costing the exit“ *BBC*, 16. 2. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.bbc.com/news/business-17062333>>(15. 2. 2016)

Friedrich, Carl J. „The Political Thought of Neo-Liberalism“. *The American Political Science Review* 49(2): 509-525.

Geschichte der CDU. *CDU*, (online). Dostupné z: <<https://www.cdu.de/partei/geschichte>>(15. 2. 2016)

Glossner, Christian L, David, Gregosz. 2011. *The formation and implementattion of the social market economy by Alfred Müller-Amrack and Ludwik Erhard*. Germany: Druckerei Franz Paffenholz GmbH

Hennig, Dietmar. 2009. „Germany: The role of the Free Democratic Party in the next government“ *World Socialist Web Site*, 5. 11. 2009 (online). Dostupné z: <<https://www.wsws.org/en/articles/2009/10/fdp-o05.html>>(15. 2. 2016)

Heywood, Andrew. 2004. *Politologie*. Praha: Eurolex Bohemia.

Holman, Robert. 1999. *Dějiny ekonomického myšlení*. Praha: C. H. Beck.

http://www.cevro.cz/web_files/soubory/237072/240153_D_cs_14denik_10_2012.pdf

<http://www.gruene.de/themen/europa/gemeinsam-gegen-die-eurokrise.html>

<https://www.gruene.de/themen/europa/green-new-deal-statt-eurokrise.html>

Kambas, Michelle, Karolina, Tagaris. 2013. „Cyprus lawmakers reject bank tax; bailout in disarray“ *Reuters*, 19. 3. 2013 (online). Dostupné z:

<<http://www.reuters.com/article/us-cyprus-parliament-idUSBRE92G03I20130319>>(15. 2. 2016)

Kincaid, Russel, Max, Watson. 2015. „Avoiding Another Crisis in the Euro Area: Public and Private Imbalances and National Policy Responses.“ *Journal of European Integration* 37(7): 787-801.

Lötzsch, Gesine. 2012. „Die Linke stands in solidarity with the Chancellor“ *Die Linke* 19. 1. 2012 (online). Dostupné z: <<http://en.die-linke.de/nc/news/selectednews/detail/archiv/2012/januar/zurueck/selected-news/artikel/die-linke-stands-in-solidarity-with-the-chancellor-1/>> (15. 2. 2016)

Mackenzie, James. 2013. „Italian PM Letta wins confidence votes, vows reforms“ *Reuters* 11. 12. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.reuters.com/article/us-italy-politics-idUSBRE9BA0D220131211>>(15. 2. 2016)

Macháček, Jan. 2013. „Forbes: Omračující selhání české „austerity““ *Hospodářské noviny*, 3. 6. 2013 (online). Dostupné z: <http://blog.ihned.cz/c3-59992740-06b000_d-59992740-06b000_d-59992740-forbes-omracujici-selhani-ceske-bdquo-austerity-ldquo>(15. 2. 2016)

Maltezou Renee, Alkis, Konstantidis. „Greek police turn to teargas as tempers flare over pensions“ *Reuters* 4. 2. 2016 (online). Dostupné z: <<http://uk.reuters.com/article/uk-eurozone-greece-strike-idUKKCN0VC2Q0>> (15. 3. 2016)

McKay, David. 1999. „The Political Sustainability of European Monetary Union.“ *British Journal of Political Union* 29(3): 463-285.

Miller, Vaughne. 2012. „Germany and the Euro Rescue Agreements“ *House of Commons Library*, 16. 6. 2012 (online, Pdf). Dostupné z: <<http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN06062>>(15. 2. 2016)

Moszyński, Michał. 2013. „Problemy teorii i polityki konkurencji v myšli ordoliberalnej.“ *Ekonomia i prawo* 12(2): 221-232.

Müller Peter, Christoph, Pauly, Christian, Reiermann. 2011. „ECB Chief Economist Quits: Jürgen Stark's Resignation Is Setback for Merkel“ *Spiegel* 12. 9. 2011

(online). Dostupné z: <<http://www.spiegel.de/international/europe/ecb-chief-economist-quits-juergen-stark-s-resignation-is-setback-for-merkel-a-785668.html>> (15. 1. 2016)

Norman, Peter, Wolfgang Münchau. 1998. „Postponement: German economics professors call for delay of EMU“ *The Financial Times*, 9. 3. 1998 (online). Dostupné z: <<http://www.international.se/9802brdpr.htm>> (20. 1. 2016)

Pauly, Christoph. 2015. „Back from the Brink: Spain Emerges as Model for Europe“ *Spiegel*, 25. 3. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.spiegel.de/international/europe/how-spain-recovered-from-the-economic-crisis-a-1025327.html>> (15. 1. 2016)

Politico. 2014. „Money meister Klaus Regling“ Politico, 4. 12. 2014 (online). Dostupné z: <<http://www.politico.eu/article/money-meister/>>(15. 2. 2016)

Programme Of the DIE LINKE Party 2011. *Die Linke*, December 2011 (online;Pdf). Dostupné z: <http://www.die-linke.de/fileadmin/download/dokumente/englisch_die_linke_programm_erfurt.pdf>(15. 2. 2016)

Reiermann, Christian, Michael, Sauga. 2011. „Enormous Damage: Weber's Exit Highlights Merkel's Euro Problem“ *Spiegel*, 14. 2. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.spiegel.de/international/germany/enormous-damage-weber-s-exit-highlights-merkel-s-euro-problem-a-745377.html>> (15. 1. 2016)

Reuters. 2010a. „FACTBOX-Greece's pension reform bill“ *Reuters*, 10. 3. 2010 (online). Dostupné z: <<http://www.reuters.com/article/greece-pension-idUSLDE63E12Z20100510>> (20. 1. 2016)

Reuters. 2010b. „ECB outraged by Slovak refusal to aid Greece-sources“ *Reuters*, 10. 9. 2010 (online). Dostupné z: <<http://www.reuters.com/article/ecb-slovakia-idUSLDE68915I20100910>> (20. 1. 2016)

Reuters. 2015. „TEXT-Greece's request for a 3-year loan facility to the ESM“ *Reuters*, 8. 7. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.reuters.com/article/eurozone-greece-esmletter-idUSL8N0ZO2C620150708>>(15. 2. 2016)

Rivista quadrimestrale, 29. 5. 2014 (online, Pdf). Dostupné z: <<http://www.i-lex.it/articles/volume9/issue21/biebricher.pdf>>(15. 2. 2016)

Röpke, Wilhelm. 1950. *Its die deutsche Wirtschaftspolitik richtig? Analyse und Kritik*. Stuttgart: Kohlhammer.

Röpke, Wilhelm. 1960. *A Humane Economy: The Social Framework of the Free Market*. Chicago: Regnery Publishing.

Samuelson, Paul A., William D, Nordhaus. 2010. *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda.

Sandholtz, Wayne. 1993. „Choosing Union: Monetary Politics and Maastricht.“ *International Organization* 29(47), 1-39. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (27. 12. 2015)

Schubert, Klaus, Martina, Klein. 2011. „*Das Politiklexikon*.“ Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.

Schwartz, Nelson D., Thomas, Landon, Louise, Story. 2010. „Wall St. Helped to Mask Debt Fueling Europe’s Crisis“ *The New York Times*, 13. 2. 2010 (online). Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2010/02/14/business/global/14debt.html?pagewanted=all&_r=0> (20. 1. 2016)

Siems, Mathias M, Gerhard, Schnyder. 2014. „Ordoliberal Lessons for Economic Stability: Different Kinds of Regulation, Not More Regulation“. *Governance* 12(3): 377-396.

Sirůček, Pavel. 2007. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie (vývoj – současnost – výhledy)*. Slaný: MELANDRIUM

Sojka, Milan. 2010. *Dějiny ekonomický teorií*. Praha: JUDr. Karel Havlíček - Havlíček Brain Team.

Spiegel. 2011a. „Interview with Axel Weber: 'It Is Not Important Which Nation Puts Forward the ECB President“ *Spiegel* 14. 2. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.spiegel.de/international/germany/spiegel-interview-with-axel-weber-it-is-not-important-which-nation-puts-forward-the-ecb-president-a-745350.html>> (15. 1. 2016)

Spiegel. 2011b. „Merkel ECB Candidate: German Central Bank Head Axel Weber Resigns“ *Spiegel* 11. 2. 2011 (online). Dostupné z: <<http://www.spiegel.de/international/germany/merkel-ecb-candidate-german-central-bank-head-axel-weber-resigns-a-745083.html>> (15. 1. 2016)

Singer, Miroslav. 2012. „Krise eurozóny“ Česká národní banka, 26. 11. 2012 (online, Pdf). Dostupné z: <https://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/konference_projevy/vystoupeni_projevy/download/singer_20121026_cife.pdf> (15. 1. 2016)

Steinmeier, Frank-Walter, Peer Steinbrück. 2010. „Germany must lead fightback“ *The Financial Times* 14. 12. 2010 (online). Dostupné z: <<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/effa001c-07ba-11e0-a568-00144feabdc0.html#axzz46JtJkak7>>(15. 2. 2016)

Šlosarčík, Ivo. 2015. „*Irsko a krize.*“ Praha: Karolinum.

The Economist. 2012a. „The Spanish bail-out Going to extra time“ *The Economist*, 14. 6. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/node/21556953>> (15. 1. 2016)

The Economist. 2015. „Of rules and order“ *The Economist*, 7. 5. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.economist.com/news/europe/21650565-german-ordoliberalism-has-had-big-influence-policy-during-euro-crisis-rules-and-order>>(15. 2. 2016)

The Guardian 2013a. „Greece shuts down state broadcaster in search for new savings“ *The Guardian*, 12. 3. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2013/jun/11/state-broadcaster-ert-shut-down-greece>>(15. 2. 2016)

The Guardian. 2013b. „Cyprus eurozone bailout prompts anger as savers hand over possible 10% levy: Angry Cypriots try in vain to withdraw saving as eurozone bailout terms break taboo of hitting bank depositors“ *The Guardian* 16. 3. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2013/mar/16/cyprus-eurozone-bailout-anger>>(15. 2. 2016)

The Guardian. 2015. „Portugal gets Antonio Costa as new PM after election winner only lasted 11 days“ *The Guardian*, 25. 11. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.theguardian.com/world/2015/nov/25/portugal-gets-new-leftwing-pm-after-election-winner-only-lasting-11-days>> (15. 1. 2016)

The Telegraph. 2012. „French election poised to become referendum on fiscal union pact“ *The Telegraph*, 31. 6. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.telegraph.co.uk/finance/financialcrisis/9053028/French-election-poised-to-become-referendum-on-fiscal-union-pact.html>>(15. 2. 2016)

Torry, Harriet. 2013. „Germany Approves Cyprus Bailout“ *The Wall Street Journal*, 18. 4. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.wsj.com/articles/SB10001424127887324493704578430253882668818>>(15. 2. 2016)

Turner, Zeke. 2015. „Meet Mr. Stability: Klaus Regling is the under-the-radar German behind the Greek bailout“ *Politico*, 21. 8. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.politico.eu/article/esm-imf-regling-klaus-regling-lagarde-draghi-greek-crisis-euro-grexit/>>(15. 2. 2016)

Vanberg, Victor. 2011. „The Freiburg School:Walter Eucken and Ordoliberalism“ *Institut für Allgemeine Wirtschaftsforschung Abteilung für WirtschaftspoliAlbert-Ludwigs Universität Freiburg i. Br.*, (online, Pdf). Dostupné z: <http://www.eucken.de/fileadmin/bilder/Dokumente/Diskussionspapiere/04_11bw.pdf>(15. 2. 2016)

Vasagar, Jeevan. 2013. „Helmut Kohl: I acted like a dictator to bring in the euro“ *The Telegraph*, 9. 4. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/germany/9981932/Helmut-Kohl-I-acted-like-a-dictator-to-bring-in-the-euro.html>> (10. 2. 2016)

Volker, Berghahn, Brigitte, Young. 2013. „Reflections on Werner Bonefeld's Freedom and the Strong State: On German Ordoliberalism' and the Continuing Importance of the Ideas of Ordoliberalism to Understand Germany's (Contested) Role in Resolving the Eurozone Crisis.“ *New political economy* 18(5): 768-778.

Weiland, Severin. 2012. „Vor EU-Gipfel: FDP-Chef Rösler lehnt Euro-Bonds kategorisch ab“ *Spiegel* 23. 5. 2012 (online). Dostupné z:

<<http://www.spiegel.de/politik/deutschland/streit-um-euro-bonds-fdp-chef-roesler-lehnt-euro-bonds-strikt-ab-a-834688.html>>(15. 2. 2016)

Wilson, James. 2012. „Cyprus requests eurozone bailout“ *The Financial Times*, 25. 6. 2012 (online). Dostupné z: <<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/80320e0e-bed0-11e1-b24b-00144feabdc0.html#axzz46b3nIlak>>(15. 2. 2016)

Přílohy

Tabulka 2. Vývoj nezaměstnanost (% populace)

STÁT/ROK	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Belgie	9,3	8,5	6,9	6,6	7,5	8,2	8,4	8,5	8,3	7,5	7,0	7,9	8,3	7,2	7,6	8,4	8,5	8,5
Německo	9,4	8,6	7,9	7,8	8,6	9,7	10,4	11,2	10,1	8,5	7,4	7,6	7,0	5,8	5,4	5,2	5,0	4,6
Irsko	7,5	5,7	4,3	3,9	4,5	4,6	4,5	4,4	4,5	4,7	6,4	12,0	13,9	14,7	14,7	13,1	11,3	9,4
Řecko	11,1	12,0	11,2	10,7	10,3	9,7	10,6	10,0	9,0	8,4	7,8	9,6	12,7	17,9	24,5	27,5	26,5	24,9
Španělsko	16,4	13,6	11,9	10,6	11,5	11,5	11,0	9,2	8,5	8,2	11,3	17,9	19,9	21,4	24,8	26,1	24,5	22,1
Francie	10,3	10,0	8,6	7,8	7,9	8,5	8,9	8,9	8,8	8,0	7,4	9,1	9,3	9,2	9,8	10,3	10,3	10,4
Itálie	11,3	10,9	10,0	9,0	8,5	8,4	8,0	7,7	6,8	6,1	6,7	7,7	8,4	8,4	10,7	12,1	12,7	11,9
Lucembursko	2,7	2,4	2,2	1,9	2,6	3,8	5,0	4,6	4,6	4,2	4,9	5,1	4,6	4,8	5,1	5,9	6,0	6,4
Nizozemsko	5,1	4,2	3,7	3,1	3,7	4,8	5,7	5,9	5,0	4,2	3,7	4,4	5,0	5,0	5,8	7,3	7,4	6,9
Rakousko	4,7	4,2	3,9	4,0	4,4	4,8	5,5	5,6	5,3	4,9	4,1	5,3	4,8	4,6	4,9	5,4	5,6	5,7
Portugalsko	6,1	5,5	5,1	5,1	6,2	7,4	7,8	8,8	8,9	9,1	8,8	10,7	12,0	12,9	15,8	16,4	14,1	12,6
Finsko	11,4	10,2	9,8	9,1	9,1	9,0	8,8	8,4	7,7	6,9	6,4	8,2	8,4	7,8	7,7	8,2	8,7	9,4
Eurozóna (12 zemí)	10,3	9,5	8,5	7,9	8,3	8,9	9,1	9,0	8,4	7,5	7,6	9,5	10,0	10,1	11,3	12,0	11,6	10,9

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Tabulka 3. Vývoj nezaměstnanost (věk do 25 let) (v % populace)

STÁT/ROK	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Belgie	22,1	21,0	16,7	16,8	17,7	21,8	21,2	21,5	20,5	18,8	18,0	21,9	22,4	18,7	19,8	23,7	23,2	22,1
Německo	9,7	9,0	8,7	8,3	9,8	11,5	13,7	15,4	13,6	11,8	10,4	11,1	9,8	8,5	8,0	7,8	7,7	7,2
Irsko	11,3	8,6	6,9	7,2	8,4	8,7	8,7	8,7	8,7	9,1	13,3	24,0	27,6	29,1	30,4	26,8	23,9	20,9
Řecko	30,4	31,5	29,1	28,0	26,8	26,8	26,5	25,8	25,0	22,7	21,9	25,7	33,0	44,7	55,3	58,3	52,4	49,7
Španělsko	32,4	26,4	23,2	21,1	22,2	22,7	22,0	19,6	17,9	18,1	24,5	37,7	41,5	46,2	52,9	55,5	53,2	48,3
Francie	37,8	37,3	31,5	29,1	30,5	18,8	20,4	21,0	22,0	19,5	19,0	23,6	23,3	22,7	24,4	24,9	24,2	24,7
Itálie	29,2	28,0	26,2	23,1	22,0	23,6	23,5	24,1	21,8	20,4	21,2	25,3	27,9	29,2	35,3	40,0	42,7	40,3
Lucembursko	6,9	6,9	6,6	6,2	7,0	11,2	16,4	14,6	15,5	15,6	17,3	16,5	15,8	16,4	18,0	16,9	22,3	16,3
Nizozemsko	10,9	9,4	8,2	6,7	7,4	9,9	11,4	11,8	10,0	9,4	8,6	10,2	11,1	10,0	11,7	13,2	12,7	11,3
Rakousko	6,2	5,4	5,6	6,2	6,7	7,6	10,5	11,0	9,8	9,4	8,5	10,7	9,5	8,9	9,4	9,7	10,3	10,6
Portugalsko	14,1	12,8	12,5	13,4	15,6	18,6	19,7	20,8	21,2	21,4	21,6	25,3	28,2	30,2	38,0	38,1	34,7	32,0
Finsko	23,5	21,4	21,4	19,8	21,0	21,8	20,7	20,1	18,7	16,5	16,5	21,5	21,4	20,1	19,0	19,9	20,5	22,4
Eurozóna (12 zemí)	23,2	21,5	19,1	17,5	18,4	17,2	18,1	18,3	17,1	15,7	16,2	20,4	21,0	21,0	23,4	24,3	23,8	22,5

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Tabulka 4. Kritérium veřejného deficitu (%HDP)

STÁT/ROK	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Belgie	-0,9	-0,6	-0,1	0,2	0,0	-1,8	-0,2	-2,6	0,3	0,1	-1,1	-5,4	-4,0	-4,1	-4,1	-2,9	-3,1
Německo	-2,5	-1,7	0,9	-3,1	-3,9	-4,2	-3,7	-3,4	-1,7	0,2	-0,2	-3,2	-4,2	-1,0	-0,1	-0,1	0,3
Irsko	2,0	2,4	4,9	1,0	-0,3	0,7	1,4	1,3	2,8	0,3	-7,0	-13,8	-32,3	-12,5	-8,0	-5,7	-3,9
Řecko	-4,2	-3,4	-4,1	-5,5	-6,0	-7,8	-8,8	-6,2	-5,9	-6,7	-10,2	-15,2	-11,2	-10,2	-8,8	-12,4	-3,6
Španělsko	-2,9	-1,3	-1,0	-0,5	-0,4	-0,4	0,0	1,2	2,2	2,0	-4,4	-11,0	-9,4	-9,5	-10,4	-6,9	-5,9
Francie	-2,4	-1,6	-1,3	-1,4	-3,1	-3,9	-3,5	-3,2	-2,3	-2,5	-3,2	-7,2	-6,8	-5,1	-4,8	-4,1	-3,9
Itálie	-3,0	-1,8	-1,3	-3,4	-3,1	-3,4	-3,6	-4,2	-3,6	-1,5	-2,7	-5,3	-4,2	-3,5	-3,0	-2,9	-3,0
Lucembursko	3,6	3,6	5,7	6,0	2,3	0,5	-1,1	0,2	1,4	4,2	3,3	-0,5	-0,5	0,5	0,2	0,7	1,4
Nizozemsko	-0,9	0,3	1,9	-0,3	-2,1	-3,0	-1,7	-0,3	0,2	0,2	0,2	-5,4	-5,0	-4,3	-3,9	-2,4	-2,4
Rakousko	-2,7	-2,6	-2,0	-0,6	-1,3	-1,8	-4,8	-2,5	-2,5	-1,3	-1,4	-5,3	-4,4	-2,6	-2,2	-1,3	-2,7
Portugalsko	-4,4	-3,0	-3,2	-4,8	-3,3	-4,4	-6,2	-6,2	-4,3	-3,0	-3,8	-9,8	-11,2	-7,4	-5,7	-4,8	-7,2
Finsko	1,6	1,7	6,9	5,0	4,1	2,4	2,2	2,6	3,9	5,1	4,2	-2,5	-2,6	-1,0	-2,1	-2,5	-3,3

Zdroj: Eurostat, vlastní tabulka

Tabulka 5. Vývoj veřejného dluhu (% HDP)

STÁT/ROK	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Rakousko	63,6	66,4	65,9	66,5	66,3	65,5	64,8	68,3	67,0	64,8	68,5	79,7	82,4	82,2	81,6	80,8	84,2	85,9
Belgie	118,2	114,4	108,8	107,6	104,7	101,1	96,5	94,6	90,9	86,9	92,4	99,5	99,6	102,2	104,1	105,1	106,7	106,1
Finsko	46,9	44,1	42,5	41,0	40,2	42,8	42,7	40,0	38,2	34,0	32,7	41,7	47,1	48,5	52,9	55,6	59,3	62,7
France	61,0	60,2	58,7	58,2	60,1	64,2	65,7	67,2	64,4	64,4	68,1	79,0	81,7	85,2	89,6	92,3	95,6	96,2
Německo	59,4	60,0	58,9	57,7	59,3	63,0	64,7	66,9	66,4	63,6	65,0	72,5	81,0	78,4	79,7	77,4	74,9	71,6
Řecko	97,2	98,6	104,4	106,8	104,6	101,2	102,7	107,3	103,5	103,1	109,4	126,7	146,2	172,0	159,4	177,0	178,6	179
Irsko	51,5	46,7	36,1	33,2	30,6	29,9	28,2	26,1	23,6	23,9	42,4	61,8	86,8	109,3	120,2	120,0	107,5	98,4
Itálie	116,9	116,3	113,7	110,8	109,6	105,1	104,7	101,9	102,5	99,7	102,3	112,5	115,3	116,4	123,2	128,8	132,3	132,8
Lucembursko	7,6	6,7	6,1	6,6	6,5	6,4	6,5	6,3	7,0	7,2	14,4	15,5	19,6	19,2	22,1	23,4	23,0	21,3
Nizozemsko	62,5	58,2	51,4	48,7	48,2	49,3	49,6	48,9	44,5	42,4	54,5	56,5	59,0	61,7	66,4	67,9	68,2	66,8
Portugalsko	51,8	51,0	50,3	53,4	56,2	58,7	62,0	67,4	69,2	68,4	71,7	83,6	96,2	111,4	126,2	129,0	130,2	129,1
Španělsko	62,5	60,9	58,0	54,2	51,3	47,6	45,3	42,3	38,9	35,5	39,4	52,7	60,1	69,5	85,4	93,7	99,3	100,7

Zdroj: AMECO database, vlastní zpracování

Tabulka 9. Čisté bohatství na jednu domácnost (2013)

Table 4.1 Net wealth by demographic and country characteristics				
	Median Net Wealth (€1,000)	Mean Net Wealth (€1,000)	Share of Total Net Wealth (%)	Share of Households (%)
Euro Area	109.2	230.8	100.0	100.0
<i>S.E.</i>	<i>(1.9)</i>	<i>(1.2)</i>		
Household Size				
1	39.6	134.9	18.5	31.6
2	148.2	279.4	38.9	32.1
3	135.2	246.7	17.7	16.6
4	175.4	285.4	17.5	14.1
5 and More	121.6	307.9	7.5	5.6
Housing Status				
Owner-Outright	241.2	391.3	69.1	40.7
Owner-with Mortgage	171.1	266.6	22.4	19.4
Renter or Other	9.1	49.5	8.6	39.9
Percentile of EA Income				
Less than 20	26.7	89.2	7.7	20.0
20-39	53.2	124.9	10.8	20.0
40-59	104.9	172.5	14.9	20.0
60-79	157.3	226.8	19.7	20.0
80-100	295.3	540.8	46.8	20.0
Percentile of EA Net Wealth				
Less than 20	1.2	-2.8	-0.2	20.1
20-39	27.0	29.4	2.5	19.9
40-59	109.2	111.9	9.7	20.0
60-79	230.6	235.1	20.4	20.0
80-100	506.2	780.7	67.6	20.0
Age of Reference Person				
16-34	16.1	71.3	4.9	15.7
35-44	94.5	191.3	16.2	19.6
45-54	148.3	266.6	22.9	19.9
55-64	186.6	344.4	25.5	17.1
65-74	163.9	283.6	17.8	14.5
75+	126.1	220.9	12.7	13.2
Work Status of Reference Person				
Employee	90.7	180.2	37.4	47.9
Self-Employed	269.1	585.8	22.8	9.0
Retired	152.3	252.7	34.8	31.7
Other Not Working	11.1	98.5	4.6	10.7
Education of Reference Person				
Primary or No Education	100.0	166.3	24.7	34.3
Secondary	87.7	205.1	36.7	41.3
Tertiary	179.6	363.8	38.5	24.4

Zdroj: ECB 2013, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp2.en.pdf>

Tabulka 10. Kapitálový příspěvek do ESM

Stát	Kapitálový klíč (%)	Upsaný kapitál (mld. eur)	Splacený kapitál (mld. eur)
Belgie	3,4534	24,34	2,78
Estonsko	0,1847	1,30	0,15
Finsko	1,7852	12,58	1,44
Francie	20,2471	142,7	16,31
Irsko	1,5814	11,14	1,27
Itálie	17,7917	125,4	14,33
Kypr	0,1949	1,37	0,16
Litva	0,4063	2,86	0,33
Lotyšsko	0,2746	1,93	0,22
Lucembursko	0,2487	1,75	0,2
Malta	0,0726	0,51	0,06
Německo	26,9616	190,02	21,72
Nizozemsko	5,6781	40,02	4,57
Portugalsko	2,4921	17,56	2,01
Rakousko	2,7644	19,48	2,23
Řecko	2,7975	19,72	2,25
Slovensko	0,8184	5,77	0,66
Slovinsko	0,4247	2,99	0,34
Španělsko	11,8227	83,33	9,52
Celkem	100	704,8	80,55

Zdroj: ESM, vlastní zpracování

Tabulka 11. Proces ratifikace fiskálního paktu

Stát	Datum ratifikace	V platnosti od
Rakousko	30. 7. 2012	1. 1. 2013
Kypr	26. 7. 2012	1. 1. 2013
Německo	27. 9. 2012	1. 1. 2013
Dánsko	19. 7. 2012	1. 1. 2013
Estonsko	5. 12. 2012	1. 1. 2013
Španělsko	27. 9. 2012	1. 1. 2013
Francie	26. 11. 2012	1. 1. 2013
Řecko	10. 5. 2012	1. 1. 2013
Itálie	14. 9. 2012	1. 1. 2013
Irsko	14. 12. 2012	1. 1. 2013
Litva	6. 9. 2012	1. 1. 2013
Lotyšsko	22. 6. 2012	1. 1. 2013
Portugalsko	25. 7. 2012	1. 1. 2013
Rumunsko	6. 11. 2012	1. 1. 2013
Finsko	21. 12. 2012	1. 1. 2013
Slovinsko	30. 5. 2012	1. 1. 2013
Slovensko	17. 1. 2014	1. 2. 2013
Belgie	24. 3. 2014	1. 4. 2014
Lucembursko	8. 5. 2013	1. 6. 2013
Malta	28. 6. 2013	1. 7. 2013
Nizozemsko	8. 10. 2013	1. 11. 2013

Zdroj: EU, vlastní zpracování

Abstrakt

Uvedená bakalářská práce – *Německo a krize v eurozóně* – se věnuje je analýza kroků Německa při řešení krize eurozóny a vlivem ekonomické teorie ordoliberalismu německou politiku během krize. Teoretická část se zabývá teorií ordoliberalismu a příčinami vzniku a rozšíření dluhové krize eurozóny. Analytická část se zaměřuje na zřízení Evropského stabilizačního mechanismu a podepsání Fiskálního kompaktu a snaží se najít principy ordoliberalismu. Bakalářská práce si klade za cíl prostřednictvím analýzy přístupu Německa k těmto protikrizovým řešení prokázat vliv ordoliberalní teorie. Pozornost je také věnována postoji německých politických stran k dluhové krizi a vlivu ordoliberalismu uvnitř politických stran.

Klíčová slova:

ordoliberalismus, dluhová krize, Německo, ESM, Fiskální kompakt

Abstrakt

This bachelor thesis – *Germany and the eurozone crisis* - is devoted to the analysis the actions of Germany in resolving the eurozone crisis and the impact of economic theory Ordoliberalism. The theoretical part focus on the theory of ordoliberalism and the causes and spread of the debt crisis in the eurozone. The analytical part focus on the establishment of a European stabilization mechanism (ESM) and the signing the Fiscal Compact fiscal compact. Bachelor thesis aims through the analysis of Germany's approach to these anti-crisis solutions demonstrate the influence of ordoliberal theory. Attention is also paid to the attitude of German political parties to the debt crisis and the impact of ordoliberalism within political parties.

Key words:

ordoliberalism, debt crisis, Germany, ESM, Fiscal compact